

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO

YVESA BOTA

przedstawiona w dniu 26 października 2010 r.¹

1. Przedmiotem niniejszej sprawy jest odwołanie wniesione przez ThyssenKrupp Nirosta GmbH² od wyroku Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie ThyssenKrupp Stainless przeciwko Komisji³.

2. Podstawą sporu była decyzja Komisji 2007/486/WE z dnia 20 grudnia 2006 r. dotycząca postępowania na mocy art. 65 traktatu EWWiS (sprawa COMP/F/39.234 – Dopłata do stopu – nowa decyzja)⁴. W decyzji tej Komisja Wspólnot Europejskich stwierdziła, że Thyssen Stahl AG⁵ naruszyła art. 65 EWWiS w okresie od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r., modyfikując i stosując pośrednie wartości odniesienia w formule obliczania dopłaty do stopu. Z tego tytułu Komisja nałożyła na TKS grzywnę w wysokości 3168000 EUR.

3. W zaskarżonym wyroku Sąd oddalił żądania TKS zmierzające, z jednej strony, do stwierdzenia nieważności spornej decyzji, a z drugiej strony, do obniżenia kwoty grzywny.

4. Odwołanie w niniejszej sprawie porusza w istocie wiele kwestii dotyczących stosowania podstawowych zasad prawa do sporów z zakresu konkurencji. Niektóre z tych kwestii są identyczne bądź ściśle związane z kwestiami, które pojawiają się w ramach zawisłych obecnie przed Trybunałem postępowań w sprawie odwołań wniesionych od wyroku Sądu z dnia 31 marca 2009 r. w sprawach połączonych C-201/09 P i C-216/09 P Arcelor-Mittal Luxembourg i in. przeciwko Komisji⁶, w których także ja przedstawiam opinię.

5. Pierwsza kwestia dotyczy ważności podstawy prawnej spornej decyzji. Mając bowiem na uwadze wygaśnięcie traktatu EWWiS oraz brak przepisów przejściowych, w celu stwierdzenia naruszenia art. 65 ust. 1

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Dawniej ThyssenKrupp Nirosta AG, dawniej ThyssenKrupp Stainless AG, zwana dalej „TKS”.

3 — T-24/07, Zb.Orz. s. II-2309, zwany dalej „zaskarżonym wyrokiem”.

4 — Dz.U. 2007, L 182, s. 31, zwana dalej „sporną decyzją”.

5 — Zwana dalej „Thyssen”.

6 — T-405/06, Zb.Orz. s. II-771.

EWWiS i zastosowania wobec niego sankcji, Komisja oparła się na przepisach rozporządzenia (WE) nr 1/2003⁷. W tym zakresie Sąd mógł, moim zdaniem, nie naruszając prawa, uznać taką podstawę prawną za ważną.

6. Druga kwestia dotyczy zakresu powagi rzeczy osądzonej. Czy można, bez przeprowadzenia kontradiktoryjnej debaty, uznać, że zbadano sprawę co do meritum? Oczywiście nie. W ten właśnie sposób, rozszerzając powagę rzeczy osądzonej na kwestię prawną wyroku, która nie była przed nim kwestionowana ani roztrząsana, Sąd dopuścił się – według mnie – naruszenia prawa. Żaden system prawny nie może bowiem tolerować, by poszanowanie podstawowych gwarancji rzetelnego procesu sądowego, wśród których figuruje zasada kontradykcyjności, ustępowało miejsca nadmiernemu rozszerzeniu powagi rzeczy osądzonej. Z tych względów proponuję, by Trybunał uchylił zaskarżony wyrok.

7. Trzecia kwestia dotyczy możliwości przypisania określonych praktyk. Chodzi tu głównie o to, czy Komisja mogła zgodnie z prawem przypisać TKS odpowiedzialność za naruszenie popełnione przez inne przedsiębiorstwo,

i to na podstawie jednostronnego oświadczenia złożonego przez TKS. W mojej opinii tego rodzaju przypisanie odpowiedzialności jest niezgodne z prawem, jako że narusza zasadę osobistej odpowiedzialności i pomija wynikającą z utrwalonego orzecznictwa Trybunału okoliczność o decydującym znaczeniu, mianowicie brak ciągłości gospodarczej pomiędzy oboma przedsiębiorstwami. Zwracam przy tym uwagę, że organ publiczny taki jak Komisja, która jest odpowiedzialna za czuwanie nad stosowaniem zasad określonych w art. 81 WE, nie może odejść od przepisów i zasad dotyczących możliwości przypisania praktyk na podstawie określonych porozumień zawartych przez przedsiębiorstwa.

8. Wreszcie kwestia czwarta dotyczy wykładni przepisów dotyczących przedawnienia, a w szczególności zawieszenia jego biegu. Wątpliwe jest, czy Komisja może wciąż obciążyć Thyssen grzywną z tytułu popełnienia antykonkurencyjnych czynów, których spółka ta dopuściła się w okresie od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r. Z jednej strony trzeba będzie zbadać, czy w przypadku wniesienia skargi do sądu Unii zawieszenie biegu przedawnienia ma skutek względny, to znaczy tylko wobec skarżącego przedsiębiorstwa, czy erga omnes, w którym to przypadku zawieszenie biegu przedawnienia na czas trwania postępowania sądowego wywołuje skutek wobec wszystkich przedsiębiorstw, które uczestniczyły w naruszeniu, niezależnie od tego, czy wniosły one skargę czy nie. Z drugiej strony trzeba będzie zbadać, jakie skutki dla obliczenia terminu przedawnienia ma wyrok, w którym stwierdzono nieważność decyzji. Po zbadaniu charakteru i zakresu zawieszenia biegu przedawnienia przedstawię swoje zdanie, że ściganie uległo przedawnieniu w dniu 24 kwietnia 2002 r.

7 — Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 traktatu (Dz.U. L 1, s. 1).

I — Ramy prawne

powoływać się na nie przed żadnym sądem w państwach członkowskich.

A — Postanowienia traktatu EWWiS

9. Artykuł 65 EWWiS stanowi:

„1. Zakazane są wszelkie porozumienia między przedsiębiorstwami, wszelkie decyzje związków przedsiębiorstw i wszelkie uzgodnione praktyki, które zmierzałyby bezpośrednio lub pośrednio do zapobieżenia, ograniczenia lub zakłócenia normalnej konkurencji wewnątrz wspólnego rynku, a w szczególności te, które polegają na:

- a) ustalaniu lub określaniu cen;
- b) ograniczaniu lub kontrolowaniu produkcji, rozwoju technicznego lub inwestycji;
- c) podziale rynków, produktów, klientów lub źródeł zaopatrzenia.

[...]

4. Porozumienia lub decyzje zakazane na podstawie ustępu 1 niniejszego artykułu są nieważne z mocy prawa i nie można

Komisja posiada wyłączne prawo stwierdzenia zgodności wspomnianych porozumień lub decyzji z postanowieniami niniejszego artykułu, z zastrzeżeniem możliwości wniesienia skargi do Trybunału.

5. Komisja może nakładać na przedsiębiorstwa, które zawarły nieważne z mocy prawa porozumienie, stosowały lub usiłowały stosować – za pomocą arbitrażu, kar umownych, bojkotu lub wszelkich innych środków – porozumienie lub decyzję nieważne z mocy prawa lub porozumienie, na które odmówiono zezwolenia lub je cofnięto, lub na przedsiębiorstwa, które otrzymały zezwolenie w wyniku świadomego udzielenia nieprawdziwych lub wypaczonych informacji lub które stosowały praktyki sprzeczne z postanowieniami ustępu 1, grzywny oraz okresowe kary pieniężne nieprzekraczające podwójnej wysokości obrotu osiągniętego ze sprzedaży produktów będących przedmiotem porozumienia, decyzji lub praktyki sprzecznych z postanowieniami niniejszego artykułu, z zastrzeżeniem, że jeśli ich celem jest ograniczenie produkcji, postępu technicznego lub inwestycji, to określony w ten sposób górny pułap można zwiększyć do 10% rocznego obrotu danych przedsiębiorstw w odniesieniu do grzywny i do 20% obrotu dziennego w odniesieniu do okresowych kar pieniężnych” [tłumaczenie nieoficjalne].

10. Zgodnie z art. 97 EWWiS traktat EWWiS wygasł w dniu 23 lipca 2002 r.

B — *Postanowienia traktatu WE*

11. Artykuł 305 ust. 1 WE, uchylony w następstwie wejścia w życie traktatu lizbońskiego, stanowił:

„Postanowienia niniejszego traktatu nie zmieniają postanowień Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali, zwłaszcza jeśli chodzi o prawa i obowiązki państw członkowskich, kompetencje instytucji tej Wspólnoty oraz ustalonych przez ten traktat reguł funkcjonowania wspólnego rynku węgla i stali”.

C — *Rozporządzenie nr 1/2003*

12. Rozporządzenie nr 1/2003, niech przypomnę, dotyczy wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 WE i 82 WE.

13. Artykuł 7 ust. 1 tego rozporządzenia został sformułowany w następujący sposób:

„Jeżeli Komisja, działając z urzędu lub na wniosek, stwierdzi naruszenie art. 81 [WE] lub 82 [WE], może w drodze decyzji nakazać przedsiębiorstwom lub związkom przedsiębiorstw, których sprawa dotyczy,

by zaprzestały takiego naruszenia. [...] Jeżeli Komisja posiada uzasadniony interes, może stwierdzić, że naruszenie zostało popełnione w przeszłości”.

14. Na podstawie art. 23 ust. 2 lit. a) tego rozporządzenia Komisja może, w drodze decyzji, nałożyć grzywny na przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw, jeżeli umyślnie lub w wyniku niedbalstwa naruszają art. 81 WE lub 82 WE.

15. Artykuł 25 rozporządzenia nr 1/2003 zawiera przepisy dotyczące przedawnienia ścigania.

16. Przepisy te są co do zasady identyczne z przepisami decyzji Komisji nr 715/78/EWWiS z dnia 6 kwietnia 1978 r.⁸ dotyczącej przedawnienia ścigania i wykonywania sankcji w zakresie obowiązywania Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali.

17. Zgodnie z art. 1 ust. 1 i 2 decyzji nr 715/78 i art. 25 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 1/2003 przedawnienie ścigania następuje,

8 — Dz.U. L 94, s. 22. Przytoczone przepisy mają swe źródło w rozporządzeniu Rady (EWG) nr 2988/74 z dnia 26 listopada 1974 r. dotyczącym okresów przedawnień w postępowaniach i wykonywaniu sankcji zgodnie z regułami Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej dotyczącymi transportu i konkurencji (Dz.U. L 319, s. 1), które nie ma zastosowania w niniejszej sprawie.

jeżeli Komisja nie wymierzyła grzywny lub sankcji w terminie pięciu lat od dnia zakończenia naruszenia.

rozstrzygnięcia w sprawie, która dotyczy decyzji Komisji.

18. Niemniej jednak na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 decyzji nr 715/78 i art. 25 ust. 3 i 4 rozporządzenia nr 1/2003 wszelkie działania podjęte przez Komisję w celu przeprowadzenia dochodzenia lub ścigania naruszenia przerywają bieg przedawnienia. Czynnościami, które przerywają bieg przedawnienia, są: żądanie udzielenia informacji, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli, wszczęcie postępowania lub doręczenie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Przerwanie to wywołuje skutek w stosunku do wszystkich przedsięwzięć, które uczestniczyły w naruszeniu.

19. Artykuł 2 ust. 3 decyzji nr 715/78 i art. 25 ust. 5 rozporządzenia nr 1/2003 określają termin końcowy. Przepisy te stanowią, że po każdym przerwaniu przedawnienia biegnie ono na nowo. Jednakże termin przedawnienia upływa najpóźniej w dniu, w którym upływa okres odpowiadający podwójnemu terminowi przedawnienia, a Komisja nie nałożyła grzywny lub okresowej kary pieniężnej. Okres ten zostaje przedłużony o czas, w którym przedawnienie zostało zawieszona.

20. Wreszcie art. 3 decyzji nr 715/78 i art. 25 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 precyzują, że bieg przedawnienia ścigania ulega zawieszeniu do czasu wydania przez Trybunał

II — Stan faktyczny

21. Okoliczności faktyczne wynikające z zaskarżonego wyroku mogą zostać streszczone w następujący sposób.

22. W dniu 1 stycznia 1995 r. spółka prawa niemieckiego Krupp Thyssen Nirosa GmbH powstała w wyniku połączenia działalności spółek Thyssen i Fried Krupp AG Hoesch-Krupp w sektorze wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej. W pozostałych sektorach swej działalności Thyssen funkcjonowała nadal jako podmiot niezależny⁹.

23. Na podstawie informacji, o które zwróciła się Komisja w dniu 16 marca 1995 r. do licznych producentów stali nierdzewnej, skierowała ona w dniu 19 grudnia 1995 r. do dziewiętnastu przedsiębiorstw pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. W dniu 24 kwietnia 1997 r., po tym jak niektóre przedsiębiorstwa, w tym TKS i Thyssen, wyraziły wolę współpracy, Komisja skierowała do nich nowe pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, na które TKS i Thyssen odpowiedziały każda z osobna.

9 — W wyniku serii zmian firmy spółka Krupp Thyssen Nirosa GmbH została przemianowana na ThyssenKrupp Stainless AG, by ostatecznie przyjąć firmę ThyssenKrupp Nirosa GmbH.

24. W piśmie z dnia 23 lipca 1997 r. skierowanym do Komisji (zwanym dalej „oświadczeniem z dnia 23 lipca 1997 r.”) TKS wskazała:

„W związku z postępowaniem wymienionym na wstępie [wskazany wyżej jako przedmiot pisma] [sprawa IV/35.814 – TKS] zażądali Państwo od przedstawiciela prawnego [Thyssen] [...], aby [TKS] wyraźnie potwierdziła, że wskutek przeniesienia sektora działalności Thyssen w zakresie wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej przejmuje odpowiedzialność za ewentualne działania Thyssen w zakresie, w jakim dotyczy to produktów płaskich ze stali nierdzewnej będących przedmiotem niniejszego postępowania, i to także w odniesieniu do okresu sięgającego roku 1993. Niniejszym wyraźnie potwierdzamy przejęcie wspomnianej odpowiedzialności”.

25. W decyzji 98/247/EWWiS¹⁰ Komisja stwierdziła, że większość producentów wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej, w tym TKS i Thyssen, naruszyła art. 65 ust. 1 EWWiS, ustalając w trakcie spotkania, które odbyło się w Madrycie w dniu 16 grudnia 1993 r., podwyższenie w uzgodniony sposób swych cen od dnia 1 lutego 1994 r.

26. Na podstawie oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. Komisja doręczyła tę decyzję wyłączenie TKS. Nałożyła ona tym samym na

TKS grzywnę nie tylko za jej własne zachowanie, ale również za czyny zarzucane Thyssen i dotyczące okresu od grudnia 1993 r. do dnia 1 stycznia 1995 r.

27. W dniu 11 marca 1998 r. TKS wniosła skargę, w której zażądała między innymi stwierdzenia nieważności pierwotnej decyzji.

28. W wyroku z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji¹¹ Sąd stwierdził nieważność pierwotnej decyzji, w zakresie w jakim przypisano w niej TKS odpowiedzialność za naruszenie art. 65 ust. 1 EWWiS popełnione przez Thyssen oraz obniżył odpowiednio kwotę grzywny. Sąd uznał, że Komisja nie umożliwiła TKS przedstawienia jej uwag na temat czynów zarzucanych Thyssen, naruszając tym samym prawo TKS do obrony.

29. Wyrokiem z dnia 14 lipca 2005 r. w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji¹² Trybunał oddalił odwołania wniesione przez TKS i Komisję od wymienionego powyżej wyroku.

30. W następstwie wymiany korespondencji z TKS i Thyssen w dniu 5 kwietnia 2006 r. Komisja wystosowała do TKS nowe pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. TKS odpowiedziała na nie w dniu 17 maja 2006 r., a publiczne przesłuchanie odbyło się w dniu 15 września 2006 r.

10 — Decyzja z dnia 21 stycznia 1998 r. dotycząca postępowania na mocy art. 65 traktatu EWWiS (sprawa IV/35.814 – Dopłata do stopu) (Dz.U. L 100, s. 55, zwana dalej „pierwotną decyzją”).

11 — T-45/98 i T-47/98, Rec. s. II-3757.

12 — C-65/02 P i C-73/02 P, Zb.Orz. s. I-6773.

31. W dniu 20 grudnia 2006 r. Komisja wydała sporną decyzję. Jej adresatem była wyłącznie TKS. Zgodnie z jej preambułą decyzja ta opierała się w szczególności na traktacie EWWiS i jego art. 65, na traktacie WE i rozporządzeniu nr 1/2003. Sentencja spornej decyzji przewiduje:

„*Artykuł 1*

Modyfikując i stosując wartości odniesienia w formule obliczania dopłaty do stopu, czego celem i skutkiem było ograniczenie i zakłócenie wolnej konkurencji na wspólnym rynku, [Thyssen] naruszyła art. 65 ust. 1 EWWiS w okresie od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r.

Artykuł 2

1. Za naruszenie, o którym mowa w art. [1], nakłada się grzywnę w wysokości 3 168 000 EUR.

2. Ponieważ [TKS] w [oświadczeniu] z dnia 23 lipca 1997 r. przejęła odpowiedzialność za zachowanie [Thyssen], grzywnę nakłada się na [TKS].

[...]”

I - 2372

III — Skarga przed Sądem i zaskarżony wyrok

32. Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 6 lutego 2007 r. TKS wniosła opartą na art. 230 WE skargę o stwierdzenie nieważności spornej decyzji.

33. Powyższa skarga opierała się na dziesięciu zarzutach.

34. Dwa pierwsze zarzuty dotyczyły podstawy prawnej spornej decyzji i odnosiły się, odpowiednio, do naruszenia zasady nulla poena sine lege z powodu zastosowania art. 65 ust. 1 EWWiS po dniu 23 lipca 2002 r. oraz niezgodnego z prawem zastosowania rozporządzenia nr 1/2003 w związku z art. 65 EWWiS.

35. W ramach zarzutu trzeciego TKS utrzymywała, że Trybunał w ww. wyroku z dnia 14 lipca 2005 r. w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji stwierdził, że TKS nie jest odpowiedzialna za czyny popełnione przez Thyssen, a ustalenie to korzysta z powagi rzeczy osądzonej. TKS powołała się następnie w zarzucie czwartym na niezgodność z prawem oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r.

36. W ramach zarzutów piątego i szóstego TKS powołała się na naruszenie zasady pewności prawa i zasady ne bis in idem. W zarzucie siódmym podniosła naruszenie przepisów regulujących przedawnienie, twierdząc, że karalność naruszenia, którego dopuściła się Thyssen, uległa przedawnieniu. Zarzuty ósmy

i dziewiąty opierały się na naruszeniu prawa do obrony z powodu, po pierwsze, naruszenia prawa dostępu do akt sprawy, a po drugie, nieprawidłowości dotyczących pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

37. Posiłkowo TKS podniosła w ramach zarzutu dziesiątego, że kwota grzywny została obliczona w błędny sposób, ponieważ Komisja nie uwzględniła okoliczności, iż nie podważyła ona istnienia całego naruszenia.

38. W pkt 37 i 38 zaskarżonego wyroku wskazano, że podczas rozprawy w dniu 11 grudnia 2008 r. wysłuchane zostały wystąpienia stron, oraz że podczas tej rozprawy TKS wskazała, że odwołuje oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r., co odnotowano w protokole rozprawy.

39. W zaskarżonym wyroku Sąd oddalił skargę i obciążył TKS kosztami postępowania.

40. Co do istoty Sąd uznał, że stosowanie art. 65 ust. 1 EWWiS po dniu 23 lipca 2002 r. do zdarzeń, które miały miejsce przed tą datą, nie narusza zasady nulla poena sine lege, oraz że w celu zastosowania tego postanowienia Komisja mogła przyjąć rozporządzenie nr 1/2003 za podstawę swoich kompetencji. Sąd uznał, że Trybunał stwierdził w ww. wyroku z 14 lipca 2005 r. w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji, że TKS jest odpowiedzialna za czyny Thyssen na podstawie oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r., a ustalenie to korzysta z powagi rzeczy osądzonej.

41. Według Sądu podstawy prawne sankcji i przeniesienia odpowiedzialności zostały określone wystarczająco jasno, z jednej strony w art. 7 ust. 1 i art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, a z drugiej strony w oświadczeniu z dnia 23 lipca 1997 r. Sąd oddalił istnienie podnoszonego naruszenia zasady ne bis in idem, ponieważ na podstawie przytoczonego powyżej oświadczenia naruszenie popełnione przez Thyssen mogło zostać przypisane TKS. Karalność tego naruszenia nie uległa, według Sądu, przedawnieniu, ponieważ przedawnienie należy zbadać w stosunku do TKS, a bieg terminu przedawnienia uległ zawieszeniu na okres postępowania sądowego dotyczącego pierwotnej decyzji.

42. Wreszcie Sąd orzekł, że pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie zawierało żadnych nieprawidłowości, oraz że Komisja nie naruszyła prawa TKS dostępu do akt sprawy, ani też nie naruszyła prawa, nie uwzględniając braku podważenia istnienia naruszenia, o którym mowa.

IV — Postępowanie przed Trybunałem i żądania stron

43. W swoim odwołaniu TKS wnosi do Trybunału o uchylenie zaskarżonego wyroku; zaś posiłkowo o: przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd oraz obniżenie kwoty grzywny nałożonej na nią na podstawie art. 2 spornej decyzji. Wnosi ona ponadto o obciążenie Komisji kosztami postępowania.

44. Komisja wnosi o oddalenie odwołania i obciążenie TKS kosztami postępowania.

V — Odwołanie

45. TKS podnosi pięć zarzutów, zaś pierwszy z nich dotyczy: naruszenia zasady *nulla poena sine lege* z powodu zastosowania art. 65 ust. 1 EWWiS po dniu 23 lipca 2002 r., błędnego zastosowania art. 23 rozporządzenia nr 1/2003 do art. 65 ust. 1 EWWiS, naruszenia suwerenności państw będących sygnatariuszami traktatu EWWiS oraz niemożności zastosowania do okoliczności faktycznych niniejszego sporu wyroku Sądu z dnia 12 września 2007 r. w sprawie *González y Díez przeciwko Komisji*¹³.

46. W ramach zarzutu drugiego TKS twierdzi, iż okoliczność, że przypisano jej odpowiedzialność za czyny Thyssen, nie została stwierdzona prawomocnie w ww. wyroku Trybunału z dnia 14 lipca 2005 r. w sprawach połączonych *ThyssenKrupp przeciwko Komisji*, że Sąd naruszył zasadę *res iudicata* oraz jej prawo do obrony, oraz że błędnie orzekł, iż oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r. skutkuje przeniesieniem na nią odpowiedzialności Thyssen.

¹³ — T-25/04, Zb.Orz. s. II-3121.

47. Zarzut trzeci dotyczy braku precyzji zarówno w odniesieniu do podstawy prawnej spornej decyzji, jak i przeniesienia odpowiedzialności, zaś według wnoszącej odwołanie Sąd błędnie stwierdził istnienie takiej precyzji. W ramach zarzutu czwartego TKS zarzuca Sądowi naruszenie przepisów regulujących przedawnienie. Zarzut piąty odnosi się do naruszenia zasad ustalania wysokości grzywny.

A — Uwagi wstępne

48. Zbadanie wymienionych powyżej zarzutów wymaga uprzedniego przypomnienia charakteru postępowania w celu wprowadzenia w życie reguł konkurencji.

49. Choć wspomniane postępowanie nie należy sensu stricto do dziedziny prawa karnego, ma ono jednak charakter quasi-represyjny. Grzywny, o których mowa w art. 23 rozporządzenia nr 1/2003, są bowiem ze względu na swój charakter i znaczenie porównywalne z sankcją karną, a działania podejmowane przez Komisję, z uwagi na jej funkcje śledcze, dochodzeniowe i decyzyjne, mają w stosunku do przedsiębiorstw charakter przede wszystkim represyjny. W moim przekonaniu wspomniane powyżej postępowanie należy zatem do „spraw karnych” w rozumieniu art. 6 ust. 1 europejskiej Konwencji o ochronie

praw człowieka i podstawowych wolności¹⁴ i winno w konsekwencji gwarantować prawa przewidziane przez prawnokarną część tego postanowienia¹⁵.

50. Stanowisko to pokrywa się z linią orzeczniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Stosuje on trzy kryteria w celu ustalenia, czy oskarżenie należy do dziedziny prawa karnego, tj. kwalifikację prawną naruszenia na gruncie prawa wewnętrznego danego państwa, represyjny i odstraszcający charakter sankcji oraz dolegliwość sankcji grożącej a priori danej osobie¹⁶. Pierwsze kryterium ma jedynie formalne i względne znaczenie, podczas gdy dwa pozostałe mają charakter alternatywy¹⁷. Europejski Trybunał Praw Człowieka przyjął tego rodzaju rozumowanie w odniesieniu do licznych sankcji administracyjnych¹⁸, pośród których znajdują się sankcje nałożone przez krajowe organy

ochrony konkurencji¹⁹. Mając na uwadze cel prawa konkurencji (ochrona gospodarczego porządku publicznego), charakter sankcji (skutek prewencyjny i zarazem represyjny, pozbawiony całkowicie elementu naprawienia powstałej szkody) oraz wagę tych sankcji (wysoka kara pieniężna), wspomniane postępowania winny podlegać, według Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, gwarancjom przewidzianym w art. 6 EKPC.

51. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podąża tą samą drogą. Zwracając uwagę na szczególny charakter sporów w dziedzinie konkurencji, Trybunał stosuje elementarne zasady prawa karnego i podstawowe gwarancje określone w art. 6 EKPC. W ten sposób w wyroku w sprawie Komisja przeciwko Anic Partecipazioni²⁰ Trybunał potwierdził zastosowanie zasady osobistej odpowiedzialności do reguł konkurencji²¹. Następnie w wyroku w sprawie Hüls przeciwko Komisji²² Trybunał odwołał się do zasady domniemania niewinności zagwarantowanej w art. 6 ust. 2 EKPC. W owej sprawie sąd Unii uznał, że mając na uwadze charakter spornego naruszenia oraz rodzaj i dolegliwość związanych z nim sankcji, zasada domniemania niewinności powinna być stosowana do postępowań dotyczących naruszenia

14 — Konwencja podpisana w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwana dalej „EKPC”).

15 — W tym zakresie zob. sprawy aktualnie zawisłe przed Trybunałem C-272/09 P KME Germany i in. przeciwko Komisji oraz C-73/10 P Internationale Fruchthandlungsgesellschaft Weichert przeciwko Komisji.

16 — Zobacz wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zwanego dalej „ETPC”) z dnia 8 czerwca 1976 r. w sprawie Engel i in. przeciwko Niemcom, seria A nr 22, § 82. W zakresie wyboru orzecznictwa ETPC w dziedzinie stosowania wymienionych powyżej kryteriów, zob. wyrok ETPC z dnia 23 listopada 2006 r. w sprawie Jussila przeciwko Finlandii, § 29–39.

17 — Zobacz wyrok ETPC z dnia 9 października 2003 r. w sprawie Ezeh i Connors przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, *Recueil des arrêts et décisions*, 2003-X, § 86.

18 — Przykładowo, odnośnie do kary administracyjnej nałożonej w następstwie wypadku drogowego, zob. wyrok ETPC z dnia 21 lutego 1984 r. w sprawie Öztürk przeciwko Niemcom, seria A, nr 73; odnośnie do sankcji nałożonej z powodu przestępstwa celnego, zob. wyrok ETPC z dnia 7 października 1988 r. w sprawie Salabiaku przeciwko Francji, seria A, nr 141-A; odnośnie do sankcji zastosowanej przez francuską Conseil des marchés (radę ds. rynków finansowych), zob. wyrok ETPC z dnia 27 sierpnia 2002 r. w sprawie Didier przeciwko Francji, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VII; odnośnie do zwiększenia kwoty podatku zastosowanego w postępowaniu zmierzającym do określenia wysokości zobowiązania podatkowego, zob. ww. wyrok ETPC w sprawie Jussila przeciwko Finlandii; odnośnie do upomnienia zastosowanego przez francuską Commission bancaire (komisję bankową), zob. wyrok ETPC z dnia 11 czerwca 2009 r. w sprawie Dubus S.A. przeciwko Francji.

19 — W tym względzie zob. orzeczenia ETPC z dnia 9 lutego 1990 r. w sprawie Melchers and Co. przeciwko Niemcom; z dnia 30 maja 1991 r. w sprawie Société Stenuit przeciwko Francji; z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie Lilly przeciwko Francji. Zobacz również ww. wyroki ETPC w sprawach: Jussila przeciwko Finlandii, § 43; Dubus S.A. przeciwko Francji, § 35, a także w kwestii odrębnej wykładni, wyrok ETPC z dnia 3 czerwca 2004 r. w sprawie OOO Neste i in. przeciwko Rosji.

20 — Wyrok z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-49/92 P, Rec. s. I-4125.

21 — Punkt 78. Orzecznictwo to zostało potwierdzone (zob. wyrok z dnia 10 września 2009 r. w sprawie C-97/08 P, Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8237, pkt 77).

22 — Wyrok z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-199/92 P, Rec. s. I-4287.

reguł konkurencji mających zastosowanie do przedsiębiorstw, które to postępowania mogą prowadzić do wymierzenia grzywien lub okresowych kar pieniężnych²³.

1. Argumenty stron

52. Powyższe rozważania wskazują wystarczająco, że w ramach rozpoznawania niniejszego odwołania szczególną uwagę należy poświęcić przestrzeganiu podstawowych gwarancji wyrażonych w art. 47–49 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej²⁴, jak i w art. 6 EKPC.

54. Zarzut pierwszy dzieli się na cztery części dotyczące, po pierwsze, naruszenia zasady nulla poena sine lege z powodu zastosowania art. 65 ust. 1 EWWiS po dniu 23 lipca 2002, po drugie, niezgodnego z prawem zastosowania art. 23 rozporządzenia nr 1/2003 w związku z art. 65 ust. 1 EWWiS, po trzecie, naruszenia zasady suwerenności państw będących sygnatariuszami traktatu EWWiS, a po czwarte, niemożności zastosowania ww. wyroku w sprawie González y Díez przeciwko Komisji, do którego Sąd odwołuje się w skarżonym wyroku.

B — W przedmiocie zarzutu pierwszego dotyczącego braku podstawy prawnej spornej decyzji

a) W przedmiocie pierwszej części zarzutu pierwszego dotyczącej naruszenia zasady nulla poena sine lege z powodu zastosowania art. 65 ust. 1 EWWiS po wygaśnięciu traktatu EWWiS w dniu 23 lipca 2002 r.

53. Co do zasady TKS twierdzi, że z powodu wygaśnięcia traktatu EWWiS w dniu 23 lipca 2002 r. Komisja utraciła przysługującą jej kompetencję do karania naruszeń art. 65 EWWiS, oraz że nie istnieje żadna regulacja uprawniająca tę instytucję do stosowania tego postanowienia.

55. Według TKS oparcie decyzji na art. 65 EWWiS po dniu 23 lipca 2002 r. w celu zastosowania sankcji z tytułu naruszeń, które zakończyły się przed datą wygaśnięcia traktatu EWWiS, narusza zasadę ustawowej określoności czynów zabronionych i kar. Uznanie, że pewne praktyki, które podlegały postanowieniom traktatu EWWiS, są obecnie objęte zakresem stosowania traktatu WE ze względu na ciągłość prawa Unii, byłoby bowiem sprzeczne z zasadami Konwencji wiedeńskiej

²³ — Punkt 150.

²⁴ — Dz.U. 2010, C 83, s. 389, zwana dalej „Kartą praw podstawowych”

o prawie traktatów²⁵ i oznaczałoby dopuszczenie wykładni per analogiam przepisów prawa karnego.

56. Ze względu na wygaśnięcie traktatu EWWiS oraz brak przepisów przejściowych w odniesieniu do art. 65 EWWiS – zdaniem wnoszącej odwołanie – Komisji nie przysługiwały już po dniu 23 lipca 2002 r. kompetencje wynikające z tego postanowienia. Kwestia odpowiedniości między art. 65 EWWiS i 81 WE, jak i kwestia zastosowania *lex specialis* nie są już zatem istotne dla niniejszej sprawy.

57. Po pierwsze, Komisja jest zdania, że traktaty EWWiS i WE należą do jednolitego porządku prawnego, w ramach którego traktat EWWiS stanowił *lex specialis* względem traktatu WE. Zasada *nulla poena sine lege* jest zatem nadal przestrzegana, ponieważ po wygaśnięciu traktatu EWWiS te same kartele są nadal zakazane na podstawie postanowienia, które jest co do istoty identyczne z art. 65 EWWiS, tj. na podstawie art. 81 WE. W konsekwencji zgodnie z ogólnymi zasadami prawa rządzącymi stosowaniem prawa w czasie oraz z zastrzeżeniem zasady *lex mitior*, należy stosować prawo obowiązujące w momencie zaistnienia danych okoliczności faktycznych.

58. Po drugie, Komisja uważa, że wciąż ma kompetencje w zakresie stosowania art. 65 ust. 1 EWWiS. Traktaty EWWiS i WE stanowią bowiem jednolity porządek prawny ze

względu na jednolity system zakazu naruszenia reguł konkurencji, wyłączną kompetencję Komisji w tej dziedzinie, jak również stosunek *lex specialis* i *lex generalis* zachodzący pomiędzy oboma traktatami, który to stosunek charakteryzuje się w szczególności ogólnym charakterem zakazu karteli przewidzianego w art. 81 WE. Do wskazanego powyżej porządku prawnego mają zastosowanie ogólne zasady powszechnie obowiązującego prawa, a w szczególności zasady rządzące stosowaniem prawa w czasie, co – zdaniem Komisji – uzasadnia utrzymanie kompetencji tej instytucji mimo wygaśnięcia traktatu EWWiS.

b) W przedmiocie drugiej części zarzutu pierwszego dotyczącej niezgodnego z prawem zastosowania art. 23 rozporządzenia nr 1/2003 w związku z art. 65 ust. 1 EWWiS

59. Po pierwsze, z wygaśnięcia traktatu EWWiS TKS wywodzi brak jakiegokolwiek podstawy prawnej do stosowania sankcji z tytułu naruszenia art. 65 ust. 1 EWWiS. Przywołuje ona zakaz wykładni per analogiam przepisów karnych i twierdzi, iż Sąd dokonał takiej właśnie wykładni, przyznając, że Komisja może oprzeć się na art. 23 rozporządzenia nr 1/2003 w celu zastosowania sankcji za naruszenia traktatu EWWiS.

25 — *Recueil des traités des Nations unies*, t. 1155, s. 331.

60. Po drugie, TKS przypomina, iż do zadań sądu Unii nie należy wypełnienie luki prawnej wynikającej z braku przepisu przejściowego dotyczącego art. 65 EWWiS.

dopuszczył już możliwość wykładni teleologicznej przepisów prawa karnego²⁶.

61. Po trzecie, jest ona zdania, że mając na uwadze zasadę powierzenia kompetencji, kompetencje Komisji określone w traktacie WE są ściśle ograniczone do tego traktatu. Uznając, że art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 jako przepis proceduralny ma zastosowanie do niniejszej sprawy, Sąd naruszył prawo. Ponadto zasady stosowania prawa w czasie nie znajdują dłużej zastosowania, gdyż Komisja utraciła wszelkie kompetencje w zakresie stosowania sankcji z tytułu naruszeń art. 65 EWWiS.

c) W przedmiocie trzeciej części zarzutu pierwszego dotyczącej naruszenia suwerenności państw będących sygnatariuszami traktatu EWWiS

63. TKS jest zdania, że zaskarżony wyrok narusza suwerenność państw będących sygnatariuszami traktatu EWWiS, ponieważ wraz z wygaśnięciem tego traktatu kompetencja do nakładania sankcji w tej dziedzinie została przeniesiona z powrotem na państwa członkowskie, gdyż państwa – sygnatariusze przyznały uprawnienie w zakresie stosowania sankcji Komisji wyłącznie do tej daty.

62. Zdaniem Komisji Sąd prawidłowo zastosował zasady stosowania prawa w czasie. Status art. 81 WE jako *lex generalis* pociąga za sobą powszechne stosowanie art. 23 rozporządzenia nr 1/2003, czyniąc zbyt szkodliwymi wszelkie przepisy przejściowe odnoszące się do art. 65 EWWiS. Ponadto Komisja, opierając swe kompetencje na tym postanowieniu, nie naruszyła żadnej ogólnej wykładni, jako że kwestia właściwych kompetencji pozostaje bez związku z kwestią legalności kar, oraz że Trybunał w swym orzecznictwie

64. Komisja ma wątpliwości co do tego, czy TKS jako osoba prawna prawa prywatnego może powołać się na tego rodzaju naruszenie. Z powodu ciągłości porządku prawnego państwa członkowskie, które potwierdziły jednomyślnie sporną decyzję w ramach komitetu doradczego, nigdy nie miały ani też nie mogły odzyskać kompetencji w zakresie karania karteli w omawianym sektorze. TKS zmierza zatem do uzyskania bezkarności w odniesieniu do dawnych przypadków, co jest niezgodne z wagą zakazu karteli.

26 — Wyrok z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie C-76/06 P *Britannia Alloys & Chemicals* przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-4405.

d) W przedmiocie części czwartej zarzutu pierwszego dotyczącej niemożności zastosowania ww. wyroku w sprawie González y Díez przeciwko Komisji

z tego tytułu, opierając swą kompetencję na przepisach rozporządzenia nr 1/2003 r., które, przypomnijmy, stanowi rozporządzenie wykonawcze do art. 81 WE.

65. Według TKS odwołanie się przez Sąd do ww. wyroku w sprawie González y Díez przeciwko Komisji jest nieistotne dla niniejszej sprawy, ponieważ przedmiot owego sporu (pomoc państwa) i skutki zakłócenia konkurencji nie są porównywalne z przedmiotem sporu i skutkami wywołanymi w niniejszej sprawie. Poza tym rozpatrywane tu naruszenie nie powoduje skutków na przyszłość.

68. W celu stwierdzenia naruszenia w niniejszej sprawie Komisja oparła się bowiem na art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003. Poza tym w celu nałożenia na TKS grzywny posłużyła się ona art. 23 ust. 2 tego rozporządzenia. Niemniej jednak Komisja obliczyła kwotę tej grzywny nie według metody obliczenia określonej w tym przepisie, lecz według metody ustalonej w art. 65 ust. 5 EWWiS, stosując przy tym zasadę *lex mitior*.

66. Komisja jest zdania, że niektóre aspekty niniejszej sprawy i sprawy González y Díez przeciwko Komisji zakończonej ww. wyrokiem są porównywalne, w zakresie w jakim w obu sprawach wszystkie istotne okoliczności faktyczne zaistniały przed wygaśnięciem traktatu EWWiS, a postępowanie w sprawie odzyskania pomocy lub w sprawie zastosowania sankcji miało miejsce po dniu 23 lipca 2002 r. Ponadto – zdaniem Komisji – w obu sprawach zakłócenie konkurencji mogło wywołać szkodliwe skutki na przyszłość.

69. Nie po raz pierwszy Komisja opiera decyzję na łącznym zastosowaniu prawa materialnego i prawa proceduralnego wynikających z traktatów EWWiS i WE. Postąpiła ona w sposób identyczny w dwóch innych sprawach²⁷.

2. Ocena

67. Dokonam łącznej analizy czterech części zarzutu pierwszego. TKS wnosi do Trybunału o rozstrzygnięcie, czy po wygaśnięciu traktatu EWWiS Komisja mogła stwierdzić naruszenie art. 65 ust. 1 EWWiS i zastosować sankcje

70. Komisja postąpiła w ten sposób, ponieważ nie istnieje żaden przepis przejściowy pozwalający jej na stwierdzenie i ukaranie naruszenia art. 65 ust. 1 EWWiS po wygaśnięciu traktatu EWWiS. W konsekwencji w sytuacji, w której nie uda się jej wydać decyzji przed wygaśnięciem wspomnianego traktatu z powodu późnego wykrycia działań

27 – Zobacz ww. wyroki: w sprawie González y Díez przeciwko Komisji, który nie był przedmiotem odwołania; w sprawie ArcelorMittal Luxembourg i in. przeciwko Komisji, który – przypominać – jest przedmiotem odwołań w postępowaniu w sprawach połączonych C-201/09 P i C-216/09 P aktualnie zawisłych przed Trybunałem.

antykoncepcyjnych lub – jak w niniejszej sprawie – stwierdzenia nieważności pierwszej decyzji, żaden przepis prawny nie umożliwia jej zapewnienia poszanowania praw i obowiązków wynikających z tego postanowienia.

71. Co więcej, żadne z dwóch rozporządzeń wykonawczych do wspólnotowych reguł konkurencji, a zatem ani rozporządzenie Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r.²⁸, ani rozporządzenie nr 1/2003, nie obejmuje swym zakresem sytuacji powstałych pod rządami traktatu EWWiS. Jedynie w komunikacie Komisji dotyczącym niektórych aspektów postępowania w sprawach z zakresu konkurencji wynikających z wygaśnięcia traktatu EWWiS²⁹ wspomina się o takiej sytuacji. Punkt 31 tego komunikatu przewiduje, co następuje:

„Jeżeli Komisja, stosując do porozumień wspólnotowe reguły konkurencji, stwierdzi naruszenie w dziedzinie objętej traktatem EWWiS, to prawem materialnym mającym zastosowanie jest, bez względu na datę, od której ma ono zastosowanie, prawo materialne obowiązujące w chwili, gdy okoliczności faktyczne składające się na naruszenie miały miejsce. W każdym razie w odniesieniu do kwestii proceduralnych prawem znajdującym zastosowanie po wygaśnięciu traktatu EWWiS będzie prawo WE [...] [tłumaczenie nieoficjalne].”

28 — Pierwsze rozporządzenie wprowadzające w życie art. [81] i [82] traktatu (Dz.U. 1962, 13, s. 204).

29 — Dz.U. 2002, C 152, s. 5.

72. Z powodu wspomnianej luki Komisja zdecydowała się na pierwsze rozwiązanie, które Sąd oddalił w wyrokach z dnia 25 października 2007 r.: w sprawach połączonych SP przeciwko Komisji³⁰, w sprawie T-45/03 Riva Acciaio przeciwko Komisji, w sprawie T-77/03 Feralpi Siderurgica przeciwko Komisji oraz w sprawie T-94/03 Ferriere Nord przeciwko Komisji. W każdej z przytoczonych spraw Komisja oparła swą kompetencję wyłącznie na postanowieniach traktatu EWWiS mimo jego wygaśnięcia. Komisja postąpiła w ten sposób w decyzji wydanej w dniu 17 grudnia 2002 r. względem Ferriere Nord SpA, w której w celu stwierdzenia naruszenia art. 65 ust. 1 EWWiS oparła się ona na art. 65 ust. 4 EWWiS, a w celu nałożenia grzywny na to przedsiębiorstwo – na art. 65 ust. 5 EWWiS.

73. Sąd stwierdził nieważność wszystkich wspomnianych decyzji z powodu braku kompetencji do ich wydania. W szczególności przypomniał, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału³¹ przepis stanowiący podstawę prawną aktu i upoważniający instytucję do jego wydania winien obowiązywać w momencie wydania danego aktu.

74. W żadnej z wymienionych spraw Komisja nie wniosła odwołania.

30 — T-27/03, T-46/03, T-58/03, T-79/03, T-80/03, T-97/03 i T-98/03, Zb.Orz. s. II-4331.

31 — Zobacz wyrok Trybunału z dnia 4 kwietnia 2000 r. w sprawie C-269/97 Komisja przeciwko Radzie, Rec. s. I-2257, w którym Trybunał orzekł, że „akty wspólnotowe winny być wydawane na podstawie postanowień traktatu obowiązujących w momencie ich wydania” (pkt 45).

75. W niniejszej sprawie Komisja proponuje zatem nowe rozwiązanie, opierając swą decyzję na łącznym zastosowaniu prawa materialnego wynikającego z traktatu EWWiS i prawa proceduralnego wywiedzionego z traktatu WE, które to prawo obowiązywało w momencie wydania sprornej decyzji.

76. W zaskarżonym wyroku Sąd potwierdził zgodność z prawem tego rodzaju łącznej podstawy prawnej, opierając się na wykładni teleologicznej przepisów ustanowionych przez prawodawcę Unii. W celu potwierdzenia uprawnienia Komisji do wydania tego rodzaju decyzji Sąd przedstawił swe rozumowanie w trzech etapach. Najpierw w pkt 75–79 zaskarżonego wyroku przypomniał charakter i zakres obowiązywania postanowień traktatu EWWiS w ramach porządku prawnego Unii. Następnie w pkt 80–84 tegoż wyroku Sąd oparł się na spójności i tożsamości celów realizowanych przez oba traktaty, stosując ustalone przez Trybunał zasady wykładni. Wreszcie w pkt 85–89 wspomnianego wyroku Sąd zbadał, czy Komisja działała z poszanowaniem zasady legalności, w szczególności zasad rządzących stosowaniem prawa w czasie.

77. W niniejszej opinii będę – tak jak Sąd – utrzymywać ważność tego rodzaju podstawy prawnej oraz przyjmę w tym celu jego tok rozumowania.

78. W ramach porządku prawnego Unii traktat EWWiS stanowił szczególne uregulowanie dla sektora hutnictwa żelaza i stali oraz węgla kamiennego będące odstępstwem od postanowień ogólnych ustanowionych

w ramach traktatu WE. Związek pomiędzy tymi dwoma traktatami został uregulowany w art. 305 WE. Postanowienie to skutkuje wyłączeniem stosowania traktatu WE i wynikającego zeń prawa wtórnego do towarów wyprodukowanych w sektorach hutnictwa żelaza i stali oraz węgla kamiennego, w przypadku gdy podnoszone kwestie są przedmiotem postanowień szczególnych zawartych w traktacie EWWiS³².

79. Niemniej jednak wobec braku przepisów szczególnych traktat WE i przepisy wydane w celu jego wykonania mają zastosowanie do towarów wyprodukowanych w ramach tej wspólnoty sektorowej³³ oraz w następstwie zaprzestania istnienia tej wspólnoty w dniu 23 lipca 2002 r. zakres zastosowania postanowień ogólnych traktatu WE rozszerzył się na sektory pierwotnie uregulowane postanowieniami traktatu EWWiS.

80. To zastąpienie ram prawnych traktatu EWWiS przez traktat WE wpisało się w kontekst jednoci „funkcjonalnej” pomiędzy obiema wspólnotami³⁴. Trybunał bardzo wcześnie potwierdził istnienie jednolitego porządku prawnego³⁵. Stwierdził on również, iż porządek prawny na charakter ciągły, a w jego ramach, z zastrzeżeniem przypadków, w których prawodawca Unii

32 — Zobacz wyrok z dnia 22 kwietnia 2008 r. w sprawie C-408/04 P Komisja przeciwko Salzgitter, Zb.Orz. s. I-2767, pkt 88 i przytoczone tam orzecznictwo.

33 — Zobacz wyrok z dnia 2 maja 1996 r. w sprawie C-18/94 Hopkins i in., Rec. s. I-2281, pkt 14 i przytoczone tam orzecznictwo.

34 — Wyrok z dnia 15 lipca 1960 r. w sprawach połączonych 27/59 i 39/59 Campolongo przeciwko Wysokiej Władzy, Rec. s. 795, 824.

35 — Zobacz opinia 1/91 z dnia 14 grudnia 1991 r., Rec. s. I-6079, pkt 21.

wyraził odmienną wolę, winna być zapewniona ciągłość struktur prawnych w razie zmiany prawa³⁶.

krajowych, których wykładnia mogłaby być rozbieżna, a Trybunał [...] nie miałby możliwości zapewnienia jednolitej wykładni tych norm^{[39] 40}.

81. Wyroki w sprawach Busseni³⁷ i Lucchini³⁸, na których Sąd opiera swe rozumowanie, ilustrują sposób, w jaki Trybunał postrzega „funkcjonalną jedność” pomiędzy dwoma traktatami. Obie wymienione sprawy dotyczyły właściwości Trybunału do orzekania w sprawach wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w celu wykładni postanowień traktatu EWWiS.

82. Pierwsza ze spraw dotyczyła sytuacji, w której właściwość ta nie została wyraźnie przewidziana w art. 41 EWWiS, inaczej niż w treści art. 234 WE. W celu uzupełnienia tej luki Trybunał wyszedł poza różnice istniejące w treści obu postanowień i oparł się na wspólnych, realizowanych przez nie celach, jak również na celu i spójności traktatów. Wskazał zatem, że „byłoby [...] sprzeczne z [tym] celem i [tą] spójnością [...] gdyby, w razie gdy sprawa dotyczy postanowień traktatów [WE] i EWEA, ustalenie ich znaczenia i zakresu należało w ostatniej instancji do Trybunału [...], podczas gdy, jeżeli sporne normy wynikałyby z traktatu EWWiS, *kompetencja ta należałaby wyłącznie do różnorodnych sądów*

83. Trybunał zastosował następnie to rozumowanie w ww. wyroku w sprawie Lucchini. Sprawa ta dotyczyła sytuacji, w której z powodu wygaśnięcia traktatu EWWiS Trybunał utracił swą właściwość do orzekania w przedmiocie pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni i stosowania tegoż traktatu. Trybunał, przyznając, że art. 41 EWWiS rzeczywiście nie może być już stosowany, uznał, że byłoby to nie tylko sprzeczne z celem i spójnością traktatów, ale także nie do pogodzenia z ciągłością wspólnotowego porządku prawnego, gdyby Trybunał nie mógł zapewnić jednolitej wykładni norm związanych z traktatem EWWiS, które nadal wywołują skutki prawne mimo utraty mocy obowiązującej przez traktat⁴¹.

84. Na podstawie właśnie tego orzecznictwa Sąd przyznał Komisji sporną kompetencję. Sąd podkreślił, że niezależnie od różnic istniejących w tekście art. 65 ust. 1 EWWiS i art. 81 WE oba te postanowienia są jednako interpretowane przez sądy Unii i mają te same cele.

36 — Wyrok z dnia 25 lutego 1969 r. w sprawie 23/68 Klomp, Rec. s. 43, pkt 13.

37 — Wyrok z dnia 22 lutego 1990 r. w sprawie C-221/88, Rec. s. I-495, pkt 8–16.

38 — Wyrok z dnia 18 lipca 2007 r. w sprawie C-119/05, Zb.Orz. s. I-6199.

39 — Podkreślenie moje.

40 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Busseni, pkt 16.

41 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Lucchini, pkt 41.

85. Już na podstawie brzmienia art. 65 ust. 1 EWWiS i art. 81 ust. 1 WE można bowiem stwierdzić, że wola państw członkowskich było przyjęcie takich samych zasad i takiego samego zakresu interwencji Wspólnot. Mimo że postanowienia te różnią się brzmieniem, wyrażają one te same potrzeby, tj. potrzebę ustanowienia wspólnego rynku, na którym panuje zdrowa i skuteczna konkurencja oraz potrzebę wprowadzenia w tym celu zakazu porozumień, których celem lub skutkiem jest zakłócenie normalnej konkurencji. Jak wskazał Sąd, dążenie do niezakłóconej konkurencji w sektorach hutnictwa żelaza i stali oraz węgla kamiennego nie zostało zatem przerwane z powodu wygaśnięcia traktatu EWWiS, lecz było po prostu kontynuowane w ramach traktatu WE. Poza tym art. 65 ust. 1 EWWiS i art. 81 ust. 1 WE chronią te same interesy prawne. Z perspektywy środków działania oba postanowienia zasadzają się na podobnych założeniach⁴², a za ich wykonanie odpowiada ten sam organ, mianowicie Komisja.

86. W tych okolicznościach i z zastrzeżeniem przestrzegania zasad rządzących stosowaniem prawa w czasie wydaje mi się, że Sąd mógł słusznie uznać, że ciągłość wspólnotowego porządku prawnego i celów przyświecających jego funkcjonowaniu wymaga, aby Wspólnota Europejska, z powodu tego, że zastępuje ona Europejską Wspólnotę Węgla

i Stali, zapewniła w odniesieniu do sytuacji powstałych pod rządami traktatu EWWiS poszanowanie praw i obowiązków spoczywających z tego tytułu na państwach członkowskich oraz na jednostkach⁴³. Przyjęcie, że w następstwie wygaśnięcia traktatu EWWiS Wspólnota miałaby być pozbawiona takiego uprawnienia, wydaje mi się sprzeczne z celem i spójnością traktatów, które były pożądane przez prawodawcę Unii, oraz nie do pogodzenia z ciągłością wspólnotowego porządku prawnego uznanego przez Trybunał.

87. Taka wykładnia może oczywiście mieć miejsce jedynie wówczas, gdy Wspólnota, reprezentowana w tym przypadku przez Komisję, działa z poszanowaniem ogólnych zasad rządzących stosowaniem prawa w czasie⁴⁴. Zasady te, przypomniane przez Sąd w pkt 85 zaskarżonego wyroku, są następujące.

88. Co do zasady przepisy proceduralne stosuje się do wszystkich postępowań będących w toku w momencie ich wejścia w życie. Innymi słowy, Komisja ma obowiązek ścigać

42 — Warto w tym zakresie zwrócić uwagę, że zgodnie z wytycznymi ustanowionymi w 1998 r. przez prawodawcę Unii obliczenie grzywny nakładanej na przedsiębiorstwo, które naruszyło art. 65 EWWiS lub art. 81 ust. 1 WE, opiera się na tych samych kryteriach ustalonych w ramach traktatu WE, mianowicie na wadze i czasie trwania naruszenia [zob. wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu [EWWiS] (Dz.U. 1998, C 9, s. 3)].

43 — Punkt 83 zaskarżonego wyroku.

44 — Zobacz wyrok Trybunału z dnia 14 lutego 2008 r. w sprawie C-450/06 Varec, Zb.Orz. s. I-581, w którym Trybunał przypominał, że przepisy proceduralne powinny się na ogół stosować do wszystkich postępowań będących w toku w momencie ich wejścia w życie, w odróżnieniu od przepisów materialnych, które są zazwyczaj interpretowane w ten sposób, iż nie obowiązują w stosunku do sytuacji powstałych przed ich wejściem w życie (pkt 27).

naruszenie popełnione pod rządami traktatu EWWiS w sposób i według procedury, które są przewidziane w przepisach obowiązujących w dniu wydania przez nią decyzji, tj. w przepisach przewidzianych w ramach rozporządzenia nr 1/2003.

89. Nie dzieje się tak natomiast w przypadku przepisów materialnych. Przepisy prawa materialnego nie działają wstecz, chyba że prawodawca Unii postanowił inaczej⁴⁵. Znajdującym zastosowanie prawem materialnym pozostaje zatem prawo obowiązujące w momencie popełnienia naruszenia. Reguła ta pozwala zagwarantować pewność prawa jednostkom, które winny móc uzyskać wiedzę na temat granic ich wolności indywidualnej, nie będąc następnie zaskoczonymi w swych przewidywaniach przez działanie prawa wstecz.

90. Wspomniana reguła wynika z zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar przewidzianej w art. 49 ust. 1 Karty praw podstawowych, jak i w art. 7 ust. 1 EKPC.

91. Artykuł 49 ust. 1 Karty praw podstawowych stanowi, co następuje:

„Nikt nie może zostać skazany za popełnienie czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu, który według prawa krajowego lub

prawa międzynarodowego nie stanowił czynu zabronionego pod groźbą kary w czasie jego popełnienia. Nie wymierza się również kary surowszej od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zabroniony pod groźbą kary został popełniony. Jeśli ustawa, która weszła w życie po popełnieniu czynu zabronionego pod groźbą kary, przewiduje karę łagodniejszą, ta właśnie kara ma zastosowanie”.

92. Analiza dokonana przez Sąd w pkt 89 zaskarżonego wyroku wydaje mi się całkowicie zgodna ze wspomnianą powyżej zasadą. Artykuł 65 ust. 1 EWWiS, który definiuje naruszenie, stanowił bowiem przepis materialny znajdujący zastosowanie i rzeczywiście zastosowany przez Komisję. Sporna decyzja dotyczyła niewątpliwie sytuacji prawnej, która ostatecznie powstała przed wygaśnięciem traktatu EWWiS, ponieważ miała ona miejsce od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r. Poza tym mając na względzie charakter *lex specialis*, traktat EWWiS i przepisy wydane w celu jego wykonania były faktycznie jedynymi przepisami znajdującymi zastosowanie do tego rodzaju sytuacji, które powstały przed jego wygaśnięciem. Wreszcie – jak wskazał Sąd – prawodawca Unii nie przewidział w żaden sposób stosowania art. 81 WE z mocą wsteczną po wygaśnięciu traktatu EWWiS.

93. Wydając sporną decyzję, Komisja wyraziła dezaprobatę wobec działania, które w momencie jego popełnienia stanowiło naruszenie. W okresie, w którym naruszenie to zostało popełnione, tj. od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r., było ono jasno i precyzyjnie zdefiniowane w art. 65 ust. 1 EWWiS. Poza tym naruszenie to było zagrożone sankcją jasno zdefiniowaną w art. 65

45 — Tytułem wyjątku od wspomnianej reguły Trybunał uznał, że przepisy materialne mogą dotyczyć sytuacji zaistniałych przed ich wejściem w życie, jeżeli analiza ich brzmienia, ich celu i ich systematyki pozwala na nadanie im takiego skutku (ww. wyrok w sprawie Varec).

ust. 5 EWWiS. Przedsiębiorstwa były zatem doskonale poinformowane o konsekwencjach swych czynów, zarówno w ramach pierwszego postępowania zakończonego wydaniem pierwotnej decyzji, jak i w ramach niniejszego postępowania. Zwróćmy wreszcie uwagę, że w szczególnych okolicznościach ponownego wydania decyzji TKS nie mogła zgodnie z prawem powołać się na wygaśnięcie traktatu EWWiS w celu uniknięcia wydania przez Komisję decyzji zakazującej określonych praktyk (w zakresie w jakim można jej przypisać odpowiedzialność za naruszenie, jakiego dopuściła się Thyssen).

94. Aktualnie, jeśli chodzi o przepisy proceduralne, wiemy, że w ramach wykonania art. 81 WE przepisami upoważniającymi Komisję do wydania decyzji zakazującej określonych praktyk i do zastosowania sankcji wobec przedsiębiorstw, które naruszyły art. 81 WE, są, odpowiednio, od dnia wejścia w życie rozporządzenia nr 1/2003 w dniu 1 maja 2004 r. art. 7 ust. 1 i art. 23 ust. 2 tego rozporządzenia. Orzekając zatem, że przepisy te stanowią przepisy proceduralne, Sąd uznał ich natychmiastowe zastosowanie.

95. W odniesieniu właśnie do tej ostatniej kwestii moja opinia różni się od analizy Sądu. Artykuł 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 nie tylko bowiem upoważnia Komisję do nałożenia grzywny. Ustala on również jej kwotę. W tych okolicznościach wydaje mi

się, że przepis ten stanowi przepis prawa materialnego.

96. W moim rozumieniu jednak w szczególnym kontekście niniejszej sprawy Komisja oparła się na wspomnianym przepisie, aby mieć uprawnienie do zastosowania sankcji wobec TKS. Zgodnie z zasadą *lex mitior* wyrażoną w art. 49 ust. 1 Karty praw podstawowych Komisja obliczyła wysokość grzywny na podstawie art. 65 ust. 5 EWWiS, tak aby TKS poniosła najniższą możliwą karę.

97. W świetle powyższych uwag wydaje mi się, że Sąd nie naruszył zatem prawa, orzekając, iż Komisja mogła w sytuacji takiej jak w niniejszym przypadku oprzeć się na art. 7 ust. 1 i art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 w celu stwierdzenia karteli w sektorach wchodzących w zakres zastosowania traktatu EWWiS i w celu zastosowania w związku z tym sankcji.

98. Należy jednak stwierdzić, że wbrew temu, co wskazał Sąd w pkt 84 zaskarżonego wyroku, Komisja mogła działać we wskazany sposób nie od dnia 23 lipca 2002 r., tj. dnia, w którym wygasł traktat EWWiS, lecz od dnia 1 maja 2004 r., w którym rozporządzenie nr 1/2003 weszło w życie.

99. Błąd ten nie powoduje jednak żadnych skutków dla rozstrzygnięcia tego sporu.

100. W świetle całości powyższych rozważań proponuję, by Trybunał oddalił zarzut pierwszy jako bezzasadny.

C — W przedmiocie zarzutu drugiego dotyczącego naruszenia zasady powagi rzeczy osądzonej w zakresie możliwości przypisania TKS odpowiedzialności za czyny Thyssen

1. Argumenty stron

101. W ramach zarzutu drugiego TKS twierdzi, że Sąd naruszył prawo, orzekając, że kwestia przypisania jej odpowiedzialności za czyny popełnione przez Thyssen korzysta z powagi rzeczy osądzonej.

102. Zarzut ten dzieli się na trzy części.

103. W ramach pierwszej części tego zarzutu TKS twierdzi co do zasady, że Sąd przyjął

błędną wykładnię pkt 88 ww. wyroku Trybunału w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji. Zdaniem TKS w przytoczonym punkcie Trybunał orzekł, że TKS nie ponosi materialnej odpowiedzialności za czyny Thyssen, oraz że ten punkt wyroku korzysta dziś z powagi rzeczy osądzonej. W konsekwencji Komisja nie mogła nałożyć na nią skutecznie grzywny za zachowanie Thyssen noszące znamiona naruszenia.

104. Komisja jest zdania, że TKS wypacza sens zaskarżonego wyroku. Jak orzekł bowiem Sąd, Trybunał uznał, że na podstawie oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. Komisja była uprawniona do przypisania TKS odpowiedzialności za czyny Thyssen. Poza tym wykładnia TKS rozbija się o sam przedmiot odwołania wzajemnego wniesionego do Trybunału. Odwołanie to było bowiem ograniczone do kwestii zrzeczenia się prawa do bycia wysłuchanym. W ten sposób Trybunał nie był zobowiązany zbadać co do istoty oświadczenia o przejęciu odpowiedzialności.

105. W ramach drugiej części zarzutu drugiego TKS twierdzi z jednej strony, że Sąd naruszył zasadę powagi rzeczy osądzonej, rozszerzając jej zakres poza przedmiot sporu w poprzednim postępowaniu. Przedmiot tamtego postępowania był bowiem ograniczony do naruszenia prawa TKS do obrony w ramach wydania pierwotnej decyzji. Jej zdaniem powaga rzeczy osądzonej nie może zatem być przeszkodą dla wniesienia skargi na nową decyzję, w której to skardze mogłaby podnieść kwestię niegodności z prawem oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. TKS przypomina w tym względzie, że okoliczności faktyczne dotyczące domniemanego

przeniesienia na nią odpowiedzialności za czyny Thyssen uległy zmianie, zważywszy na odwołanie tego oświadczenia w okresie pomiędzy wydaniem pierwotnej a wydaniem spornej decyzji.

106. Z drugiej strony TKS twierdzi, że czyniąc to, Sąd naruszył jej prawo do obrony, ponieważ pozbawił ją możliwości wysunięcia zarzutów, których dotychczas jeszcze nie podniosła.

107. Zdaniem Komisji argumenty TKS pozostają w sprzeczności z argumentami przedstawionymi przez nią w pierwszej instancji, zgodnie z którymi sąd Unii rozstrzygnął już ostatecznie kwestię przeniesienia odpowiedzialności. Zarzut ten jest zatem nowy i z tego powodu niedopuszczalny na etapie odwołania.

108. Poza tym, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, powaga rzeczy osądzonej dotyczy jedynie tych kwestii faktycznych i prawnych, które rzeczywiście lub siłą rzeczy zostały rozstrzygnięte w danym wyroku. Komisja dodaje, że zarówno w postępowaniu spornym dotyczącym pierwotnej decyzji, jak i w postępowaniu zakończonym zaskarżonym wyrokiem, konieczne było zbadanie kwestii, czy Komisja mogła przypisać TKS odpowiedzialność za naruszenie popełnione przez Thyssen na podstawie oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r.

109. Oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r. było zatem przedmiotem sporu w tych postępowaniach, a w pkt 59 i 62 ww. wyroku w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji Sąd stwierdził możliwość przypisania odpowiedzialności, co nie zostało podważone w odwołaniu oraz co zostało ponadto potwierdzone co do istoty przez Trybunał. Mając obowiązek, zgodnie z art. 233 WE, podjęcia środków, które zapewnią wykonanie wyroku Trybunału, Komisja była zobowiązana uwzględnić te ustalenia. Ponadto, ponieważ sporna decyzja została wydana w ramach tego samego postępowania administracyjnego co pierwotna decyzja, TKS nie może przedstawiać odmiennych twierdzeń co do tych samych okoliczności.

110. Komisja twierdzi, że odwołanie oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. nie było już możliwe z prawnego punktu widzenia, gdyż tymczasem została wydana sporna decyzja.

111. W ramach trzeciej części zarzutu drugiego TKS podnosi niezgodność z prawem przeniesienia odpowiedzialności dokonanego przez Komisję na podstawie oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. Po pierwsze, TKS chciała jedynie ponieść odpowiedzialność w związku z powództwami cywilnymi wytoczonymi przeciwko Thyssen. Po drugie, dla celów stosowania reguł konkurencji nie była ona następcą prawnym Thyssen, co zgodnie z orzecznictwem uniemożliwiało przeniesienie odpowiedzialności. Po trzecie, tego rodzaju przeniesienie narusza zasadę *ius publicum privatorum pactis mutari non potest*, zgodnie z którą porozumienia osób prywatnych nie

mogą zmieniać skutków prawnych wynikających z prawa publicznego.

zostać podważone uprawnienia wykonawcze Komisji przykładowo z uwagi na niższy obrót lub trudności finansowe spółki przejmującej odpowiedzialność.

112. Komisja kwestionuje powyższe argumenty. Po pierwsze, przypomina ona, że TKS odwołała oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r. dopiero przed Sądem w trakcie postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności spornej decyzji. Odwołanie to nastąpiło w taki sposób, że karalność czynów popełnionych przez Thyssen uległa przedawnieniu.

2. Ocena

113. Po drugie, wszystkie strony oceniły, że nie chodziło o cywilnoprawne przejęcie długu, ale o przejęcie odpowiedzialności za naruszenie z uwagi na nałożenie grzywny. Wynika to ze sformułowań użytych przez TKS, jak i z ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd Unii w ramach postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności pierwotnej decyzji.

115. Zanim przystąpię do analizy zarzutu drugiego, należy przypomnieć rozumowanie przyjęte przez Sąd w zaskarżonym wyroku, jak również etapy postępowania.

a) Zaskarżony wyrok

114. Po trzecie, art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 nie stanowi przeszkody do nałożenia grzywny na przedsiębiorstwo, które przejęło część działalności gospodarczej w warunkach takich jak w niniejszej sprawie, gdy złożyło ono Komisji jednoznaczne oświadczenie, że poniesie odpowiedzialność za udział w kartelu. Zdaniem Komisji sytuacja ta nie jest porównywalna ze skierowanym do niej oświadczeniem informującym ją o przejęciu odpowiedzialności, które zostało uzgodnione dwustronnie pomiędzy dwoma przedsiębiorstwami. W drodze tego rodzaju przeniesienia odpowiedzialności mogą

116. W zaskarżonym wyroku Sąd orzekł, że kwestie ważności oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. i zgodności z prawem możliwości przypisania TKS odpowiedzialności za czyny Thyssen zostały ostatecznie rozstrzygnięte przez sąd Unii, a w konsekwencji są one obecnie objęte powagą rzeczy osądzonej.

117. W tym celu Sąd zbadał zakres wyroków wydanych w ramach postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności pierwotnej decyzji.

118. Sąd zbadał w pierwszej kolejności w pkt 114 zaskarżonego wyroku zakres ww. wyroku Sądu z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji. Wyszedł on tam z założenia, że „dyskusja i wynikający z niej wnioski Sądu dotyczący naruszenia prawa do obrony TKS *wymagają bezwzględnie wcześniejszego stwierdzenia ważności oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r.* [46], w którym TKS potwierdziła, że przejmuje odpowiedzialność za działania Thyssen”.

119. Powyższe „stwierdzenie” jest zawarte w pkt 62 ww. wyroku Sądu w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji. Ten punkt wyroku ma następujące brzmienie:

„[...] bezsporne jest, że zważywszy na [oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r.] Komisja była w drodze wyjątku uprawniona do przypisania tej ostatniej odpowiedzialności za zachowanie noszące znamiona naruszenia zarzucane Thyssen⁴⁷. [...] Należy bowiem uznać, że tego rodzaju oświadczenie, które odpowiada w szczególności względom gospodarczym właściwym łączeniu się przedsiębiorstw, prowadzi do tego, że osoba prawna, która wzięła na siebie odpowiedzialność za działalność innej osoby prawnej, po zakończeniu naruszenia wynikającego z tej działalności jest zobowiązana ponieść za nie odpowiedzialność, nawet jeśli co do zasady odpowiedzialność za to naruszenie spoczywa

na osobie fizycznej czy prawnej, która kierowała danym przedsiębiorstwem w momencie popełnienia naruszenia”.

120. Sąd dokonał następnie w pkt 116–138 zaskarżonego wyroku analizy zakresu ww. wyroku Trybunału z dnia 14 lipca 2005 r. w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji.

121. W tym względzie Sąd skupił się na pkt 88 wspomnianego wyroku. W punkcie tym Sąd zajął stanowisko w kwestii zarzutu wysuniętego przez Komisję w odwołaniu wzajemnym. Komisja zakwestionowała wniosek Sądu, zgodnie z którym naruszyła ona prawo TKS do obrony. W szczególności zarzuciła ona Sądowi, iż nie uwzględnił istnienia wyjątkowych okoliczności pozwalających jej na przypisanie bezpośrednio TKS odpowiedzialności za czyny Thyssen.

122. Punkt 88 ww. wyroku w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji ma następujące brzmienie:

„Co się tyczy wyjątkowych okoliczności przytoczonych przez Komisję [umożliwiających jej przypisanie TKS odpowiedzialności za czyny Thyssen], wystarczy przypomnieć na wstępie, że spółka TKS nie jest następcą gospodarczym spółki Thyssen. Spółka ta aż do chwili wydania [pierwotnej] decyzji pozostała bowiem odrębną osobą prawną.

46 — Podkreślenie moje.

47 — Podkreślenie moje.

Ponadto jednolitość czynu, jaką odznaczało się zachowanie spółek Thyssen i TKS po 1 stycznia 1995 r., nie wystarcza, by uzasadnić przypisanie spółce TKS działań spółki Thyssen sprzed tej daty, ze względu na zasadę [...], zgodnie z którą osoba fizyczna lub prawna może być pociągnięta do odpowiedzialności jedynie za zdarzenia, które mogą być jej przypisane indywidualnie. Co się wreszcie tyczy oświadczeń, które zostały złożone przez TKS w przedmiocie działań spółki Thyssen w toku postępowania administracyjnego, zostało już wskazane [...], że nie umożliwiają one przypisania spółce TKS odpowiedzialności za działania spółki Thyssen sprzed tej daty”.

23 lipca 1997 r. jako podstawy prawnej przypisania [TKS] działań Thyssen [...] i nałożonej na nią w konsekwencji sankcji *została już rozpatrzona i ostatecznie rozstrzygnięta przez sąd wspólnotowy i że w konsekwencji jest ona objęta powagą rzeczy osądzonej*”⁴⁸. W pkt 145 przywołanego wyroku Sąd uznał również, że „[w]spomniana powaga rzeczy osądzonej stoi na przeszkodzie temu, by [wskazana] kwestia prawna została ponownie przedłożona Sądowi i przez niego zbadana” i w związku z tym odrzucił jako niedopuszczalny zarzut dotyczący niezgodności z prawem przeniesienia odpowiedzialności.

123. Trybunał oddalił zatem zarzut wysunięty przez Komisję w jej odwołaniu wzajemnym.

b) Analiza

124. W zaskarżonym wyroku Sąd wskazał, że celem przytoczonego powyżej punktu wyroku było wyłącznie ustosunkowanie się do argumentu Komisji dotyczącego istnienia wyjątkowych okoliczności, oraz że nie uprawniam on wniosku, że w opinii Trybunału TKS nie mogła zostać obciążona odpowiedzialnością za czyny Thyssen.

126. Tak jak TKS jestem zdania, że w ramach analizy powyższej kwestii Sąd naruszył wielokrotnie prawo.

127. Po pierwsze, uważam, że Sąd przyjął błędną wykładnię pkt 88 ww. wyroku Trybunału w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji.

125. W konsekwencji w pkt 139 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że „sąd wspólnotowy uznał, iż z uwagi na oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r. Komisja miała w drodze wyjątku prawo przypisania TKS odpowiedzialności za zachowanie zarzucane Thyssen”, a w pkt 144 tego wyroku, że „kwestia prawna [...] dotycząca ważności oświadczenia z dnia

128. We wspomnianym punkcie Trybunał, moim zdaniem, wyraził dezaprobatę wobec wniosku wyciągniętego przez Sąd w pkt 62

⁴⁸ — Podkreślenie moje.

ww. wyroku w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji co do istnienia wyjątkowych okoliczności, na które powoływała się Komisja. Sama lektura pkt 88 ww. wyroku w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji wystarcza, by się o tym przekonać. Czyniąc to, Sąd nie mógł stwierdzić zgodnie z prawem w pkt 139 zaskarżonego wyroku, że „sąd wspólnotowy” uznał możliwość przypisania odpowiedzialności w tej sprawie. Moim zdaniem stanowi to pierwsze naruszenie prawa.

129. Po drugie, jestem zdania, że Sąd błędnie zastosował zasadę powagi rzeczy osądzonej, ponieważ kwestie ważności oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. i zgodności z prawem przeniesienia odpowiedzialności nie były przedmiotem kontradyktoryjnej debaty pomiędzy stronami w toku postępowania w pierwszej instancji.

130. Trybunał potwierdził fundamentalne znaczenie, jakie zasada powagi rzeczy osądzonej ma zarówno w porządku prawnym Unii, jak i w krajowych porządkach prawnych⁴⁹. Zasada ta jest wyrazem zasady pewności prawa⁵⁰. Gwarantuje ona stabilność prawa i stosunków prawnych, a także prawidłowe

administrowanie wymiarem sprawiedliwości. Orzeczenia sądowe, wobec których nie przysługuje już żaden środek zaskarżenia, uzyskują w stosunkach społecznych niepodważalny charakter i stają się faktami prawnymi. Fakty te winny być szanowane.

131. Powszechnie uznaje się, że powaga rzeczy osądzonej dotyczy wyłącznie tego, co było już przedmiotem orzeczenia. Konieczna jest w tym zakresie tożsamość żądania, jego podstawy oraz stron, pomiędzy którymi powstał spór. Powaga rzeczy osądzonej stanowi zatem przeszkodę do ponownego dochodzenia przed sądem tych samych żądań, które zostały już przez sąd uznane za zasadne lub bezzasadne, i tym samym uniemożliwia nieskończone podważanie sytuacji już osądzonych.

132. Trybunał potwierdził, że powaga rzeczy osądzonej obejmuje nie tylko sentencje orzeczenia sądowego, lecz także jego uzasadnienie, które stanowi niezbędne wsparcie sentencji i którego nie można od niej oddzielić. Trybunał zwraca w ten sposób uwagę, powołując się na utrwalone orzecznictwo, że „powaga rzeczy osądzonej dotyczy jedynie tych kwestii faktycznych i prawnych, które zostały rzeczywiście lub siłą rzeczy rozstrzygnięte w danym orzeczeniu sądowym”⁵¹. Natomiast, chyba że się mylę, Trybunał nie wypowiedział się na temat granic zakresu powagi rzeczy osądzonej, w sytuacji gdy gwarancje

49 — Zobacz wyrok z dnia 29 czerwca 2010 r. w sprawie C-526/08 Komisja przeciwko Luksemburgowi, Zb.Orz. s. I-6151, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo.

50 — Wyrok z dnia 1 czerwca 1999 r. w sprawie C-126/97 Eco Swiss, Rec. s. I-3055, pkt 46. Zobacz również wyrok ETPC z dnia 28 października 1999 r. w sprawie Brumărescu przeciwko Rumunii, *Recueil des arrêts et décisions 1999-VII*, w którym sąd ten potwierdził jednoznacznie, że pewność prawa wymaga, by „ostateczne rozstrzygnięcia sporów przez sądy nie były już więcej podważane” (pkt 61).

51 — Zobacz ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Luksemburgowi, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo.

proceduralne rzetelnego procesu sądowego nie były przestrzegane.

133. Taki jest właśnie przedmiot niniejszej sprawy. W zaskarżonym wyroku Sąd rozszerzył bowiem powagę rzeczy osądzonej na element uzasadnienia wyroku, który nie został przed nim zakwestionowany, i który poza tym nie był przedmiotem kontradiktoryjnej debaty pomiędzy stronami. Moim zdaniem tego rodzaju wykładnia zasady powagi rzeczy osądzonej stanowi naruszenie prawa, jako że narusza ona gwarancje proceduralne istotne dla przebiegu rzetelnego procesu, a w szczególności zasadę kontradiktoryjności.

134. Czy można bowiem rozsądnie stwierdzić, że powaga rzeczy osądzonej obejmuje element uzasadnienia dotyczący istoty praw w procesie, nawet jeżeli nie był on przedmiotem debaty pomiędzy stronami?

135. Zasada kontradiktoryjności stanowi podstawową zasadę prawa Unii⁵², która wynika z poszanowania prawa do obrony i prawa do rzetelnego procesu sądowego, które jest zagwarantowane z jednej strony w art. 47 Karty praw podstawowych, zaś z drugiej strony w art. 6 EKPC.

136. Trybunał potwierdził ponownie znaczenie i zakres tej zasady w wyroku z dnia 2 grudnia 2009 r. w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in.⁵³. Zasada kontradiktoryjności znajduje zastosowanie do wszystkich postępowań, które mogą zakończyć się wydaniem przez instytucję wspólnotową decyzji wpływającej w istotny sposób na interesy danej osoby. W konsekwencji ma ona zastosowanie przed sądami Unii. Poza tym korzystają z niej wszystkie strony sporu: zarówno osoby prywatne, jak i państwa członkowskie czy instytucje.

137. Zdaniem Trybunału zasada kontradiktoryjności przyznaje każdej ze stron postępowania prawo do zapoznania się z okolicznościami, na podstawie których sąd wyda orzeczenie oraz prawo do ich przedyskutowania. Sprzyja to lepszemu poinformowaniu sądu. Poddanie debacie stron wszystkich okoliczności, które mogą mieć wpływ na rozstrzygnięcie sporu, pozwala zatem sądowi na wydanie bezstronnego orzeczenia na podstawie pełnej wiedzy na temat sprawy, zarówno co do jej okoliczności faktycznych, jak i prawnych. Pozwala to również budować zaufanie, jakie podmioty prawa powinny móc mieć do funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Zaufanie to oznacza, że strony mają pewność co do tego, że mogły wypowiedzieć się na temat wszystkich okoliczności, na których sąd oparł swoje orzeczenie.

52 — Wyrok z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie C-413/06 P Bertelsmann i Sony Corporation of America przeciwko Impala, Zb.Orz. s. I-4951, pkt 61.

53 — C-89/08 P, Zb.Orz. s. I-11245, pkt 50–59. W celu zapoznania się z treścią tej zasady zob. pkt 87–107 mojej opinii w tej sprawie.

138. Orzecznictwo to jest zgodne z wykładnią prawa do kontradyktoryjnego procesu przyjętą przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Prawo to jest częścią prawa do rzetelnego procesu sądowego, o którym mowa w art. 6 EKPC, a w zakresie w jakim konwencja ta zmierza do zagwarantowania konkretnych i skutecznych praw, nakłada ona w szczególności na wszystkie sądy obowiązek przeprowadzenia rzeczywistej analizy zarzutów, argumentów i wniosków dowodowych składanych przez strony.

139. Zasada kontradyktoryjności nie tylko przyznaje każdej stronie prawo do zapoznania się z dowodami i z uwagami przedstawionymi w postępowaniu przed sądem oraz do ich przedyskutowania. Zasada ta oznacza również – jak to wyraźnie stwierdził Trybunał w ww. wyroku w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in. – „prawo stron do zapoznania się z zarzutami prawnymi uwzględnionymi przez sąd z urzędu, na których zamierza on oprzeć swoje orzeczenie, oraz do ich przedyskutowania”. Według Trybunału bowiem w celu spełnienia wymogów związanego z prawem do rzetelnego procesu sądowego konieczne jest, by strony znały zarówno okoliczności faktyczne, jak i prawne, które są decydujące dla wyniku postępowania, oraz by mogły one przeprowadzić kontradyktoryjną debatę nad tymi okolicznościami. W związku z tym poza szczególnymi przypadkami, takimi jak na przykład te przewidziane w regulaminach postępowania przed sądami Unii, sąd nie może oprzeć swojego orzeczenia na zarzucie prawnym zbadanym z urzędu, nawet jeśli stanowi on bezwzględna przeszkodę procesową, bez uprzedniego wezwania stron do przedstawienia swoich uwag na temat danego zarzutu.

140. Trybunał wywiódł ten obowiązek z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zgodnie z którym sam sąd powinien przestrzegać zasady kontradyktoryjności, w szczególności gdy rozstrzyga spór na podstawie zarzutu uwzględnionego z urzędu⁵⁴.

141. W niniejszej sprawie z brzmienia pkt 62 ww. wyroku w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji jasno wynika, że Sąd zbadał z urzędu kwestię zgodności z prawem przeniesienia odpowiedzialności dokonanego przez Komisję⁵⁵. Jak wskazał bowiem Sąd w pkt 114 tiret ostatnie zaskarżonego wyroku, stwierdzenie ważności oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. stanowiło konieczną przesłankę wniosku dotyczącego naruszenia prawa do obrony.

142. Niemniej jednak ta kwestia prawna nie była przedmiotem rzeczywistej dyskusji pomiędzy stronami. Z jednej strony, nie chodziło o kwestię sporną, którą strony przedłożyły sądowi do rozstrzygnięcia. Strony nie przedyskutowały zatem tej kwestii. Z drugiej strony, Sąd nie wezwał stron do przedstawienia

54 – Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 54.

55 – W tym punkcie Sąd wskazał, że „bezsporne jest, że zważywszy na oświadczenie [...] [z dnia] 23 lipca 1997 r. Komisja była w drodze wyjątku uprawniona do przypisania [TKS] odpowiedzialności za zachowanie noszące znamiona naruszenia zarzucane Thyssen. Należy bowiem uznać, że tego rodzaju oświadczenie, które odpowiada w szczególności względem gospodarczym właściwym łączeniu się przedsiębiorstw, prowadzi do [tego rodzaju przeniesienia]”.

uwag, w chwili gdy badał tę kwestię prawną z urzędu.

143. Zgodność z prawem przeniesienia odpowiedzialności była jednak w tej sprawie kwestią decydującą dla wyniku postępowania. Poza tym jej rozstrzygnięcie nie było ewidentne. Sformułowania, których użył Sąd w ww. wyroku w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, oraz rozważania Trybunału w postępowaniu odwoławczym wskazują, że kwestia zgodności z prawem przeniesienia odpowiedzialności pozostawiała i nadal pozostawia istotne miejsce dla dyskusji.

144. Po pierwsze, w pkt 62 wspomnianego wyroku Sąd nie udzielił przekonujących wyjaśnień co do powodów, z których w niniejszej sprawie należało uczynić odstępstwo od podstawowej zasady indywidualizacji kary. Chociaż odwołał się on do rzekomych „względ[ów] gospodarczy[ch] właściwy[ch] łączeniu się przedsiębiorstw” w celu uzasadnienia w drodze wyjątku tego rodzaju przeniesienia odpowiedzialności, uzasadnienie to wydaje mi się zbyt niejasne, aby odejść od utrwalonego orzecznictwa Trybunału w dziedzinie możliwości przypisania określonych praktyk.

145. Następnie Trybunał jasno wyraził dezaprobatę wobec wniosku, który Sąd wyciągnął w tym samym pkt 62 co do istnienia wyjątkowych okoliczności, na które powoływała się Komisja. Czy powaga rzeczy osądzonej, jako stanowiąca podstawową zasadę prawa, źródło pewności i stabilności prawa,

nie wymaga, by mogła być ona natychmiast stwierdzona w sposób niebudzący wątpliwości? Rzeczywiście Trybunał nigdy wcześniej nie zajmował się kwestią zgodności z prawem tego rodzaju oświadczenia.

146. W konsekwencji wobec braku kontradyktoryjnej debaty i przekonujących wyjaśnień ze strony Sądu oraz zważywszy na dezaprobatę Trybunału, jestem zdania, że Sąd nie mógł zgodnie z prawem uznać, że sąd Unii ostatecznie rozstrzygnął kwestie dotyczące zgodności z prawem oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. oraz wynikającego z niego przeniesienia odpowiedzialności.

147. Po trzecie, uważam, że powołując się wobec TKS na bezwzględną przeszkodę procesową, Sąd naruszył równowagę między stronami, stawiając skarżącą w zdecydowanie niekorzystnej sytuacji względem Komisji.

148. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Europejskiego Trybunału Ochrony Praw Człowieka każda ze stron ma prawo do przedstawienia swego stanowiska w zrównoważony sposób, tak aby żadna ze stron nie była szczególnie faworyzowana w postępowaniu⁵⁶. Stanowi to część prawa do rzetelnego procesu sądowego.

⁵⁶ — Zobacz wyrok ETPC z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie Ernst i in. przeciwko Belgii, § 60.

149. Rozstrzygnięcie przyjęte przez Sąd w zaskarżonym wyroku prowadzi do sytuacji, w której TKS nie ma więcej możliwości podważenia zgodności z prawem oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r. oraz wynikającego z niego przeniesienia odpowiedzialności, chociaż nie została ona nigdy wysłuchana w tej kwestii. Podczas gdy w ramach postępowania o stwierdzenie nieważności pierwotnej decyzji TKS została pozbawiona możliwości przedstawienia swego stanowiska, obecnie został względem niej podniesiony zarzut występowania przeszkody procesowej dotyczący powagi rzeczy osądzonej. Natomiast w odniesieniu do Komisji Sąd uznał bez jakiegokolwiek kontradyktoryjnej debaty, że miała ona w drodze wyjątku prawo oprzeć się na wspomnianym oświadczeniu, a następnie oddalił twierdzenie przeciwne TKS, powołując się na powagę rzeczy osądzonej. Moim zdaniem tego rodzaju ocena może wywoływać wrażenie braku równowagi na korzyść Komisji.

150. Mając na uwadze całość powyższych rozważań, jestem zdania, że Sąd, uznając, iż sąd Unii ostatecznie rozstrzygnął kwestię zgodności z prawem przeniesienia odpowiedzialności, przyjął błędną wykładnię ww. wyroku w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji, a ponadto naruszył zasadę powagi rzeczy osądzonej. Działając w ten sposób, Sąd pozbawił również TKS prawa do rzetelnego procesu sądowego.

151. W konsekwencji proponuję, by Trybunał uznał zarzut drugi podniesiony przez TKS za zasadny i uchylił zaskarżony wyrok.

D — W przedmiocie skutków uchylecia zaskarżonego wyroku

152. W przypadku uchylecia wyroku, od którego wniesiono odwołanie, art. 61 statutu Trybunału Sprawiedliwości przewiduje, iż Trybunał może skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd lub wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala.

153. Spór w niniejszej sprawie dotyczy postępowania wszczętych przez Komisję z powodu naruszenia, którego dopuściła się Thyssen w okresie od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r. Przedmiotem spornej decyzji było wyłącznie przypisanie TKS, na podstawie oświadczenia z dnia 23 lipca 1997 r., odpowiedzialności za czyny o charakterze antykonkurencyjnym popełnione przez Thyssen i nałożenie na nią w związku z tym grzywny.

154. Najpierw należy ustalić, czy Komisja mogła zgodnie z prawem przypisać TKS odpowiedzialność za naruszenie, którego dopuściła się Thyssen, opierając się na oświadczeniu z dnia 23 lipca 1997 r.

155. Jeżeli – jak sądzę – Komisja nie miała prawa postąpić w ten sposób, należy odpowiedzieć na pytanie, czy może ona zgodnie z prawem pociągnąć Thyssen do odpowiedzialności za czyny, które spółka ta popełniła w okresie od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r., mając na uwadze przepisy regulujące przedawnienie.

156. Obie kwestie były przedmiotem kontradyktoryjnej debaty przed Trybunałem. Wobec tego jestem zdania, że stan postępowania w odniesieniu do tych dwóch kwestii pozwala na wydanie ostatecznego orzeczenia.

157. Proponuję zatem, by Trybunał zbadał zarzuty czwarty i siódmy skargi o stwierdzenie nieważności podniesione przez TKS w postępowaniu przed Sądem.

1. W przedmiocie możliwości przypisania TKS odpowiedzialności za naruszenie, którego dopuściła się Thyssen

a) Argumenty stron ⁵⁷

158. W ramach czwartego zarzutu nieważności TKS kwestionuje zgodność z prawem możliwości przypisania jej odpowiedzialności za naruszenie, którego dopuściła się Thyssen. Utrzymuje ona, że oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r. nie uprawniało Komisji do przypisania jej tej odpowiedzialności. TKS opiera się, z jednej strony, na orzecznictwie Trybunału, zgodnie z którym w przypadku

sukcesji następcy prawny nie może zostać pociągnięty do odpowiedzialności za czyny popełnione przez swego poprzednika, w sytuacji gdy ten ostatni nadal istnieje. Z drugiej strony, TKS przypomina rozważania Trybunału zawarte w pkt 88 ww. wyroku w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji, zgodnie z którymi nie miało miejsca żadne następstwo gospodarcze pomiędzy oboma przedsiębiorstwami, oraz że ani jednolitość działania istniejąca pomiędzy nimi, ani oświadczenia złożone przez TKS w trakcie postępowania administracyjnego nie uzasadniają omawianego przypisania odpowiedzialności. Wreszcie TKS powołuje się na zasadę *ius publicum privatorum pactis mutari non potest* w celu poparcia twierdzenia, że porozumienie osób prywatnych takie jak oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r. nie może zmieniać skutków prawnych wynikających ze stosowania prawa publicznego, a fortiori prawa karnego.

159. Komisja kwestionuje tego rodzaju argumentację. Pozostając w zgodzie z uwagami złożonymi w trakcie postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności pierwotnej decyzji, Komisja ponownie wskazała podczas rozprawy, że omawiana sytuacja dotyczy przypadku następstwa gospodarczego. Poza tym stwierdziła ona, że nie ma żadnych przeszkód natury prawnej do uwzględnienia przez nią tego rodzaju oświadczenia złożonego swobodnie i świadomie przez TKS w celu przypisania jej odpowiedzialności za antykonkurencyjne działania Thyssen.

b) Ocena

160. Nie mogę zgodzić się z argumentacją Komisji.

⁵⁷ — W celu zapoznania się z bardziej wyczerpującym przedstawieniem argumentów stron zob. pkt 105–109 zaskarżonego wyroku.

161. Czyniąc TKS odpowiedzialną za naruszenie, którego dopuściła się Thyssen, Komisja narusza bowiem zasadę osobistej odpowiedzialności i jej dopełnienie, mianowicie zasadę indywidualizacji kary i sankcji, na której to zasadzie opiera się możliwość przypisania odpowiedzialności za udział w niedozwolonych kartelach⁵⁸.

162. Wspomniane zasady stanowią podstawowe gwarancje prawa karnego. Zgodnie z zasadą osobistej odpowiedzialności każdy podnosi odpowiedzialność jedynie ze swe własne czyny. Zgodnie z zasadą indywidualizacji kary, kary nie może ponieść nikt inny jak tylko podmiot, który zawinił. Zasady te przeciwstawiają się zatem pociągnięciu do odpowiedzialności osoby fizycznej lub prawnej, która nie była ani sprawcą, ani współsprawcą naruszenia, i tym samym stanowią granice wykonywania *ius puniendi* władzy publicznej. Ograniczają one również możliwość posłużenia się osobami prywatnymi, które nie mogą uznać się niezgodnie z prawdą winnymi naruszenia, którego nie popełniły.

163. Jak wskazałem, Trybunał przyjął możliwość stosowania zasady osobistej odpowiedzialności do reguł konkurencji w ww. wyroku w sprawie Komisja przeciw Anic

Partecipazioni. W tamtej sprawie sąd uznał, że mając na uwadze charakter rozpatrywanego naruszenia oraz charakter i dolegliwość związanych z nim sankcji, odpowiedzialność za popełnienie naruszenia reguł konkurencji ma charakter osobisty⁵⁹. Już w ww. wyroku w sprawie Hüls przeciwko Komisji Trybunał zastosował zasadę domniemania niewinności⁶⁰. W związku z tym nie wiem, w jaki sposób przestrzeganie tej zasady można pogodzić ze skazaniem osoby, która niezgodnie z prawdą przyznaje się do winy.

164. Tym samym jeśli jednostka gospodarcza narusza reguły konkurencji, osoba fizyczna lub prawna prowadząca działalność tej jednostki musi odpowiedzieć za konsekwencje jej działań, nawet jeśli w dniu wydania decyzji stwierdzającej naruszenie odpowiedzialność za prowadzenie przedsiębiorstwa ciążyła na innej osobie⁶¹. Dopóki istnieje osoba prawna, która kierowała przedsiębiorstwem w momencie naruszenia, dopóty spoczywa na niej odpowiedzialność za zachowanie noszące znamiona naruszenia, nawet jeśli jej element materialny i ludzki, który współuczestniczył w popełnieniu naruszenia, został przejęty po okresie trwania naruszenia przez osobę trzecią⁶².

58 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 56 oraz przytoczone tam orzecznictwo).

59 — Punkt 78.

60 — Punkt 150.

61 — Zobacz wyroki z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawach: C-248/98 P KNP BT przeciwko Komisji, Rec. s. I-9641, pkt 71; C-279/98 P Cascades przeciwko Komisji, Rec. s. I-9693, pkt 78; C-286/98 P Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. s. I-9925, pkt 37; C-297/98 P SCA Holding przeciwko Komisji, Rec. s. I-10101, pkt 25; wyrok z dnia 11 grudnia 2007 r. w sprawie C-280/06 ETI i in., Zb.Orz. s. I-10893, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo.

62 — Zobacz w szczególności ww. wyrok w sprawie SCA Holding przeciwko Komisji, pkt 25.

165. Niemniej w takiej dziedzinie jak dziedzina konkurencji, organy ścigania mają do czynienia ze skomplikowanymi sposobami postępowania, które przejawiają się w nieuczciwych zachowaniach mogących ukryć lub zmienić tożsamość sprawcy czynów (w następstwie przykładowo restrukturyzacji, zbycia lub innych zmian prawnych lub organizacyjnych)⁶³. Aby zapobiec unikaniu przez przedsiębiorstwa sankcji nałożonych przez Komisję, oraz aby zapewnić skuteczne wprowadzenie w życie reguł konkurencji, Trybunał dopuszcza konsekwentnie możliwość przypisania antykonkurencyjnego czynu popełnionego przez jedną spółkę innej spółce w dwóch rodzajach sytuacji, mianowicie, po pierwsze, gdy dane przedsiębiorstwa należą do tej samej grupy spółek (przypadek, który nie zachodzi w niniejszej sprawie), a po drugie, gdy nowe przedsiębiorstwo kontynuuje działalność sprawcy czynów, w taki sposób, że pomiędzy oboma przedsiębiorstwami istnieje „ciągłość gospodarcza”⁶⁴.

166. Tymczasem kryterium oparte na „ciągłości gospodarczej” może wchodzić w grę jedynie w przypadku, gdy osoba prawna

odpowiedzialna za prowadzenie przedsiębiorstwa przestała istnieć w sensie prawnym lub gospodarczym po popełnieniu naruszenia⁶⁵. Właśnie tu tkwi problem.

167. Choć działalność, w ramach której Thyssen uczestniczyła w naruszeniu, została przeniesiona na TKS z dniem 1 stycznia 1995 r., Thyssen nie utraciła bytu prawnego i nadal prowadziła działalność gospodarczą w innych sektorach poza jakimikolwiek powiązaniem strukturalnymi z TKS. Jak podniosła Komisja w pkt 10 uzasadnienia spornej decyzji, Thyssen nadal istniała w dniu 20 grudnia 2006 r., tj. w dniu wydania tej decyzji. Jak wskazał Trybunał w pkt 88 ww. wyroku w sprawach połączonych ThyssenKrupp przeciwko Komisji, nie mamy zatem do czynienia z następstwem gospodarczym pomiędzy dwoma przedsiębiorstwami. W związku z tym Thyssen winna zostać uznana za odpowiedzialną za wszystkie działania, w których uczestniczyła przed przeniesieniem części swej działalności na TKS w dniu 1 stycznia 1995 r. Taka była pierwotna intencja Komisji w tym względzie, skoro w dniu 24 kwietnia 1997 r. skierowała ona dwa odrębne pisma w sprawie przedstawienia zarzutów do TKS i Thyssen. Każde z tych przedsiębiorstw udzieliło zresztą odrębnej odpowiedzi.

63 — W takiej sytuacji bowiem Trybunał uznaje, że cel karania zachowań sprzecznych z regułami konkurencji i zapobiegania ich powtarzaniu się za pomocą odstraszących sankcji zostałby zagrożony (zob. ww. wyrok w sprawie ETI i in., pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo)

64 — Zobacz wyroki: z dnia 16 grudnia 1975 r. w sprawach połączonych od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73 Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1663, pkt 84; z dnia 28 marca 1984 r. w sprawach połączonych 29/83 i 30/83 Compagnie royale asturienne des mines i Rheinink przeciwko Komisji, Rec. s. 1679, pkt 9; ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anic Participazioni, pkt 145.

65 — Zobacz ww. wyrok w sprawie ETI i in., pkt 40. Zobacz także ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anic Participazioni, w którym Trybunał odrzucił argument, który spółka oskarżona o karalne zachowanie podniosła w celu zwolnienia się od wszelkiej odpowiedzialności, mianowicie, że przeniosła ona na inną spółkę część swej działalności, w ramach której dopuściła się zarzucanego jej naruszenia (pkt 145). Sprawa ta dotyczyła przypadku dwóch istniejących przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku, między którymi nie było żadnego powiązania strukturalnego, z których jedno przeniosło po prostu pewną część swej działalności na drugie.

168. W tych okolicznościach Komisja w art. 2 ust. 2 spornej decyzji nie mogła odstąpić od zasady osobistej odpowiedzialności, czyniąc TKS odpowiedzialną za zachowanie noszące znamiona naruszenia, jakie Thyssen przyjęła między dniem 16 grudnia 1993 r. a dniem 31 grudnia 1994 r.

169. Sporna decyzja narusza zatem zasadę osobistej odpowiedzialności i pomija decydującą okoliczność wynikającą z utrwalonego orzecznictwa Trybunału, a mianowicie brak ciągłości gospodarczej pomiędzy TKS i Thyssen.

170. Poza tym Komisja nie mogła zgodnie z prawem oprzeć się na oświadczeniu z dnia 23 lipca 1997 r., aby odejść od stosowania przepisów prawa konkurencji.

171. Działając w ten sposób, Komisja zignorowała charakter tych przepisów i odeszła od roli, która na niej spoczywa na mocy tych przepisów. Wspomniane przepisy są przepisami *ius cogens*. Z jednej strony, umożliwiają one to, że zapewnione zostaje stworzenie zdrowej i skutecznej konkurencji na wspólnym rynku, zakazując zawierania porozumień antykonkurencyjnych, i tym samym przyczyniają się do wypełnienia zadań powierzonych Unii. Z drugiej strony, umożliwiają one dbanie o dobrobyt konsumenta, chroniąc go przed określonymi praktykami przedsiębiorstw. W tym zakresie chodzi tu o bezwzględnie obowiązujące przepisy prawa

wiążące wszystkie jego podmioty, i których obowiązywania nie można wykluczyć w drodze porozumienia osób prywatnych.

172. Przypomnijmy w tym względzie, że to na Komisji w pierwszej kolejności spoczywa czuwanie nad stosowaniem zasad określonych w art. 81 WE⁶⁶. Nie może ona zatem przyjąć jednostronnego oświadczenia woli, takiego jak oświadczenie z dnia 23 lipca 1997 r., które prowadzi do odstąpienia od przepisów i zasad regulujących możliwość przypisania praktyk antykonkurencyjnych. Tak samo nie może ona tolerować oświadczenia, w którym jedno przedsiębiorstwo uznaje się niezgodnie z prawdą winnym naruszenia, którego nie popełniło.

173. W świetle powyższych rozważań jestem zatem zdania, że sporna decyzja narusza zasadę osobistej odpowiedzialności w odniesieniu do możliwości przypisania naruszenia popełnionego przez Thyssen między dniem 16 grudnia 1993 r. a dniem 31 grudnia 1994 r.

174. Tym samym uważam, że należy stwierdzić nieważność art. 2 ust. 2 spornej decyzji, w zakresie w jakim przypisuje się w nim TKS odpowiedzialność za omawiane naruszenie.

175. Naruszenie zarzucane Thyssen zostało stwierdzone, a Thyssen została wysłuchana na

66 — Zobacz art. 105 ust. 1 TFUE.

tę okoliczność, ponieważ Komisja skierowała do niej odrębne pismo w sprawie przedstawienia zarzutów w dniu 24 kwietnia 1997 r., na które Thyssen odpowiedziała osobno. Jak wynika z pkt 13 uzasadnienia spornej decyzji, Thyssen odpowiedziała na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów w swym własnym imieniu.

176. Teraz należy odpowiedzieć na pytanie, czy Komisja może wciąż nakazać Thyssen zapłatę grzywny z tytułu antykonkurencyjnych czynów, których dopuściła się w okresie od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r., tak jak zostały one zdefiniowane w art. 1 spornej decyzji.

2. W przedmiocie przedawnienia uprawnienia Komisji do ścigania naruszenia popełnionego przez Thyssen

177. W ramach siódmego zarzutu nieważności TKS twierdzi, że naruszenie, którego dopuściła się Thyssen, uległo przedawnieniu w 1999 r., a najpóźniej w 2003 r. Twierdzi ona w szczególności, że nie nastąpiło przerwanie ani zawieszenie biegu przedawnienia, ponieważ Thyssen nie była stroną postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności pierwotnej decyzji. Poza tym podnosi ona, że ponieważ zarzucane jej naruszenie jest naruszeniem popełnionym przez Thyssen, sankcja

może być na nią nałożona tylko w zakresie, w jakim mogła ona być nałożona na jej poprzednika prawnego, tj. Thyssen.

178. Komisja wnosi o oddalenie powyższego zarzutu⁶⁷.

179. Zważywszy na okoliczności faktyczne niniejszej sprawy, badanie tego zarzutu zależy od wykładni przepisów dotyczących przedawnienia, a w szczególności przepisów dotyczących zawieszenia biegu przedawnienia zawartych w art. 2 i 3 decyzji nr 715/78 i art. 25 rozporządzenia nr 1/2003. W celu zachowania jasności i zważywszy, że przepisy te są co do zasady identyczne, będą odnosił się wyłączenie do przepisów rozporządzenia nr 1/2003.

180. Nasuwają się dwa pytania.

181. Pierwsze pytanie dotyczy zakresu zawieszenia biegu przedawnienia. Sporne jest, czy w przypadku wniesienia skargi do sądu Unii zawieszenie biegu przedawnienia ma skutek względny, to znaczy tylko wobec skarżącego przedsiębiorstwa, czy erga omnes, w którym to przypadku zawieszenie biegu przedawnienia na czas trwania postępowania sądowego wywołuje skutek wobec wszystkich przedsiębiorstw, które uczestniczyły w naruszeniu,

⁶⁷ — W celu zapoznania się z bardziej wyczerpującym przedstawieniem argumentów stron zob. pkt 193–198 zaskarżonego wyroku.

niezależnie od tego, czy wniosły one skargę, czy nie. W odróżnieniu od przerwania biegu przedawnienia, które zostało wyraźnie uregulowane, art. 25 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 milczy na temat wspomnianej kwestii.

i samą decyzję, uznaje się za nieistniejące ex tunc. Trybunał udzielił na to pytanie przeczącej odpowiedzi w wyroku z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych *Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji*⁶⁹.

182. Powyższe pytanie jest identyczne z pytaniem, które pojawia się w ramach postępowania w sprawie odwołania wniesionego od ww. wyroku wydanego przez Sąd w sprawie *ArcelorMittal Luxembourg i in. przeciwko Komisji*. W owym wyroku Sąd uznał, że zawieszenie biegu przedawnienia przewidziane w art. 25 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 wywołuje skutek tylko wobec skarżącego przedsiębiorstwa⁶⁸. Trybunał ma po raz pierwszy orzec w tej kwestii.

184. Z powodów, które wskażę, nie podzielałam ani stanowiska Sądu przyjętego w ww. wyroku w sprawie *ArcelorMittal Luxembourg i in. przeciwko Komisji*, ani stanowiska przyjętego przez Trybunał w ww. wyroku w sprawach połączonych *Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji*. Taka wykładnia przepisów dotyczących przedawnienia w związku z różnorodnymi czynnościami przerywającymi bieg przedawnienia oraz czasem trwania postępowania pozbawia bowiem zasadę przedawnienia jej sensu.

183. Drugie pytanie dotyczy skutków wyroku stwierdzającego nieważność. Sporne jest, czy stwierdzenie nieważności decyzji Komisji w wyniku postępowania sądowego sprawia, że zawieszenie biegu przedawnienia, jak

185. Niniejsza sprawa doskonale to ilustruje, ponieważ piętnaście lat po ustaniu naruszenia los Thyssen pozostaje nadal nierozstrzygnięty. Wynika to z namnożenia się czynności przerywających bieg przedawnienia (w liczbie 6), ze stwierdzenia nieważności pierwotnej decyzji w odniesieniu do TKS i z zawieszenia

68 — Punkty 151–158. Aby uzasadnić swoje rozumowanie, Sąd przytoczył następujące powody. Zawieszenie biegu przedawnienia stanowi wyjątek od zasady pięcioletniego terminu przedawnienia, pojęcie to musi być zatem przedmiotem zawężającej wykładni. Jako że zawieszenie biegu przedawnienia z definicji dotyczy sytuacji, w której Komisja wydała już decyzję, nie jest już konieczne, by nadawać skutek erga omnes temu zawieszeniu. Wreszcie zgodnie z wyrokiem Trybunału z dnia 14 września 1999 r. w sprawie C-310/97 P Komisja przeciwko *AssiDomän Kraft Products i in.*, Rec. s. I-5363 względna skuteczność postępowań sądowych i konsekwencje, które się z tym wiążą w opinii Trybunału, sprzeciwiają się co do zasady temu, by skarga wniesiona przez jedno przedsiębiorstwo będące adresatem spornej decyzji miała wpływ na sytuację innych adresatów tej samej decyzji.

69 — C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P, Rec. s. I-8375, pkt 142–157. Co się tyczy Sądu, zob. w szczególności wyrok z dnia 6 października 2005 r. w sprawach połączonych T-22/02 i T-23/02 *Sumitomo Chemical i Sumika Fine Chemicals przeciwko Komisji*, Zb.Orz. s. II-4065, pkt 80–102 i ww. wyrok w sprawie *ArcelorMittal Luxembourg i in. przeciwko Komisji*, pkt 151–158, który – przypomina – jest przedmiotem odwołań w postępowaniu w sprawach połączonych C-201/09 P i C-216/09 P aktualnie zawisłych przed Trybunałem.

biegu przedawnienia na okres jedenastu lat⁷⁰. Chociaż może się to wydawać zaskakujące, przewidziany w art. 25 ust. 5 rozporządzenia nr 1/2003 dziesięcioletni termin przedawnienia jeszcze nie upłynął. Nastąpi to w kwietniu 2016 r., tj. 21 lat po ustaniu naruszenia.

a) Rozważania wstępne

186. Zanim przystąpię do analizy wspomnianych kwestii, należy przypomnieć charakter i zakres przepisów regulujących przedawnienie w ramach sporów z dziedziny prawa konkurencji.

187. Przedawnienie ścigania stanowi uniwersalną i podstawową zasadę naszego prawa. Można je zdefiniować jako przyczynę

wygaśnięcia prawa władzy publicznej do ścigania czynu wskutek upływu określonego czasu od dnia popełnienia naruszenia. Przedawnienie ścigania znajduje zastosowanie co do zasady do wszystkich naruszeń, nawet najcięższych, z jednym wyjątkiem zbrodni przeciwko ludzkości, które zgodnie z wymogami międzynarodowymi zostały uznane za niepodlegające przedawnieniu. Po upływie terminu przedawnienia prawo władzy publicznej do ścigania czynu wygasa i żadne postępowanie nie może zostać wszczęte przeciwko uczestnikom naruszenia.

188. Przedawnienie ma na celu ustanowienie spokoju społecznego oraz wynika z dbałości o pewność prawa. W wyroku z dnia 24 września 2002 r. w sprawach połączonych Falck i Acciaierie di Bolzano przeciwko Komisji⁷¹ Trybunał potwierdził w przedmiocie przedawnienia, że „podstawowy wymóg pewności prawa stoi na przeszkodzie temu, by Komisja mogła opóźniać bez końca wykonywanie swoich uprawnień”, oraz że, aby móc wykonać swe zadania, termin przedawnienia winien być określony z góry⁷². Tradycyjalnie przedawnienie jest uzasadniane różnymi względami. Po pierwsze, z czasem represja traci rację bytu z powodu stopniowego zniknięcia zakłócenia porządku publicznego spowodowanego naruszeniem. Następnie – bardziej w duchu ochrony interesów zainteresowanych osób i przedsiębiorstw – wskazuje się na to, że po upływie pewnego czasu dowody na istnienie naruszenia są trudniejsze do zabezpieczenia lub do ustalenia. Wreszcie

70 — Thyssen zakończyła naruszenie w dniu 1 stycznia 1995 r. Bieg terminu przedawnienia został przerwany w stosunku do niej, jak i w odniesieniu do wszystkich przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu, w dniu 24 kwietnia 1997 r. w następstwie wystosowania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, a następnie w dniu 21 stycznia 1998 r. w dniu wydania pierwotnej decyzji. Termin przedawnienia biegł do dnia 11 marca 1998 r., tj. przez około półtora miesiąca, czyli do dnia, w którym TKS wniosła do Sądu skargę o stwierdzenie nieważności. Bieg przedawnienia był zawieszony do dnia 13 grudnia 2001 r. – dnia, w którym Sąd wydał ww. wyrok w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, tj. przez okres siedmiu lat i dwóch miesięcy. Bieg terminu przedawnienia został ponownie przerwany w dniu 5 kwietnia 2006 r. wskutek wysłania nowego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, a następnie w dniu 20 grudnia 2006 r. wskutek doręczenia spornej decyzji. Termin ten biegł zatem od dnia 20 grudnia 2006 r. do dnia 6 lutego 2007 r. – dnia, w którym TKS wniosła skargę o stwierdzenie nieważności spornej decyzji, tj. przez około półtora miesiąca. Ten termin uległ ponownemu zawieszeniu na okres postępowania w pierwszej instancji – od dnia wniesienia skargi do dnia 1 lipca 2009 r., w którym Sąd wydał zaskarżony wyrok, tj. na okres dwóch lat i pięciu miesięcy. Termin przedawnienia biegł na nowo w okresie pomiędzy tą ostatnią datą i wniesieniem w dniu 2 września 2009 r. odwołania w niniejszej sprawie, tj. przez dwa miesiące. Od tej ostatniej daty do dziś bieg terminu przedawnienia jest zawieszony od około roku.

71 — C-74/00 P i C-75/00 P, Rec. s. I-7869.

72 — Punkty 139 i 140. Zobacz również wyrok Trybunału z dnia 2 października 2003 r. w sprawach połączonych C-172/01 P, C-175/01 P, C-176/01 P i C-180/01 P International Power i in. przeciwko NALOO, Rec. s. I-11421, pkt 106, 107.

i przede wszystkim przedawnienie pozwala na karanie bezwładni, beczynności i zaniebdania organów ścigania i sprzyja osądzeniu sprawców naruszeń w rozsądnym terminie.

b) W przedmiocie pierwszej kwestii dotyczącej względności lub bezwzględności skutku zawieszenia biegu przedawnienia

189. Co się tyczy naruszeń prawa konkurencji, zgodnie z art. 25 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 1/2003 przedawnienie następuje po upływie pięciu lat od dnia zakończenia naruszenia. Niemniej jednak, zgodnie z art. 25 ust. 3 tego rozporządzenia, wszelkie działania podjęte przez Komisję w celu dochodzenia lub ścigania przerywają bieg przedawnienia. Przerwanie biegu przedawnienia powoduje, że okres, który upłynął do danego momentu, uznaje się ze skutkiem wstecznym za niebyły i wyznacza początek nowego terminu. Poza tym zgodnie z art. 25 ust. 6 wspomnianego rozporządzenia bieg przedawnienia zostaje zawieszony na czas trwania postępowania sądowego. W tym przypadku bieg terminu przedawnienia zostaje chwilowo zatrzymany.

191. Po pierwsze, jestem zdania, że zawieszenie biegu przedawnienia na czas trwania postępowania sądowego powinno wywoływać skutki wobec wszystkich przedsiębiorstw, które uczestniczyły w naruszeniu, niezależnie od tego, czy wniosły one skargę czy nie.

192. Nie podzielam zatem stanowiska Sądu wyrażonego w ww. wyroku w sprawie ArcelorMittal Luxembourg i in. przeciwko Komisji, zgodnie z którym zawieszenie biegu przedawnienia wywołuje skutek tylko wobec skarżącego przedsiębiorstwa, a to z dwóch powodów.

193. Po pierwsze, stanowisko to nie uwzględnia obiektywnego charakteru przedawnienia. Przedawnienie dotyczy bowiem wyłącznie faktów. Ma ono rzeczywisty charakter, który jest niezależny od zaangażowanych w sprawę osób. W związku z tym jeżeli uprawnienie Komisji do podjęcia działania wygasa wskutek przedawnienia, wygaśnięcie to dotyczy wszystkich spornych faktów i korzystają z niego wszyscy uczestnicy naruszenia.

190. Wreszcie prawodawca Unii przewidział w art. 25 ust. 5 rozporządzenia nr 1/2003, że przedawnienie następuje najpóźniej z upływem maksymalnego terminu dziesięciu lat, a Komisja nie nałożyła grzywny. Dodaje jednak, że termin ten zostaje przedłużony o okres, w którym przedawnienie było zawieszane.

194. Artykuł 25 ust. 4 rozporządzenia nr 1/2003 bardzo jasno stanowi, że „[p]rzerwanie biegu przedawnienia wywiera skutek w stosunku do wszystkich przedsiębiorstw lub związków przedsiębiorstw, które uczestniczyły w naruszeniu”. Treść art. 25 ust. 6 tego rozporządzenia dotyczącego zawieszenia

biegu przedawnienia ma bardziej ogólny charakter i nie precyzuje tej kwestii. Niemniej z uwagi na milczenie przepisów skutki spowodowane przerwaniem i zawieszeniem biegu przedawnienia winny być identyczne. Oba stanowią wyjątki od zasady przedawnienia. Jako że przedawnienie ma charakter obiektywny, obie te instytucje winny znajdować zastosowanie do samych faktów. Ujęcie takie narzuca się tym bardziej, że mamy tu do czynienia z naruszeniem złożonym, ciągłym a przede wszystkim zbiorowym.

które uczestniczyły w naruszeniu, niezależnie od tego, czy wniosły one skargę, czy nie.

195. Po drugie, rozwiązanie przyjęte przez Sąd powoduje szkodliwe skutki. Względna skuteczność zawieszenia biegu przedawnienia może bowiem doprowadzić do tego, że Komisja nie może już podjąć działań w stosunku do przedsiębiorstwa, które niesłusznie zostało pominięte, ponieważ uprawnienie do podjęcia danego działania może ulec przedawnieniu.

196. Nie widzę zatem żadnego powodu, dla którego należałoby wprowadzić – sztuczne moim zdaniem – rozróżnienie pomiędzy skutkiem przerwania bądź zawieszenia biegu przedawnienia w stosunku do przedsiębiorstw, które uczestniczyły w naruszeniu.

197. Do celów zastosowania art. 25 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 do niniejszej sprawy proponuję zatem, by Trybunał uznał, że zawieszenie biegu przedawnienia na czas trwania postępowania sądowego wywołuje skutek wobec wszystkich przedsiębiorstw,

c) W przedmiocie drugiej kwestii dotyczącej skutków wyroku stwierdzającego nieważność decyzji dla obliczenia terminu przedawnienia

198. Jak wskazałem, Trybunał zajmował się już kwestią tego, jakie skutki ma wyrok stwierdzający nieważność decyzji dla obliczenia terminu przedawnienia, w sprawach połączonych *Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji* zakończonych wydaniem ww. wyroku, które to sprawy dotyczyły antykonkurencyjnego porozumienia w dziedzinie polichloru winylu. Okoliczności faktyczne tamtej sprawy są dość podobne do niniejszej sprawy, ponieważ sąd Unii stwierdził nieważność pierwszej decyzji Komisji zakazującej określonych praktyk, a przedsiębiorstwa uczestniczące w naruszeniu powołały się wówczas na przedawnienie ścigania.

199. We wspomnianym wyroku Trybunał nie zgodził się z argumentem podniesionym przez skarżące, zgodnie z którym stwierdzenie nieważności tej pierwszej decyzji sprawiło, że zawieszenie biegu przedawnienia, jak i samą decyzję, należało uznać za nieistniejące *ex tunc*. Trybunał uznał, że tego rodzaju

wykładnia pozbawia sensu przepis dotyczący zawieszenia biegu przedawnienia, ponieważ jego zdaniem „sama okoliczność, że skarga jest zawisła przed Sądem bądź Trybunałem, a nie wnioski, do których sądy te dochodzą w wydanych przez siebie wyrokach, uzasadnia zawieszenie biegu przedawnienia”⁷³.

przedawnienia jest rzeczywiście uzasadnione wniesieniem skargi do sądu, a nie zakończeniem postępowania sądowego, nie zmienia to jednak faktu, że sąd Unii winien wyciągnąć wszelkie konsekwencje z wyroku stwierdzającego nieważność.

200. Powyższą argumentację rozumiem w ten sposób, że Trybunał pragnie chronić prawo Komisji do ścigania naruszeń przed długim czasem trwania postępowania sądowego. Przyjmując bowiem, że stwierdzenie nieważności decyzji powoduje uznanie zawieszenia za nieistniejące *ex tunc*, sąd Unii naraża siebie i Komisję na to, że przedawnienie nastąpi wraz z zakończeniem postępowania sądowego, biorąc przy tym pod uwagę czas jego trwania.

203. Zgodnie bowiem z art. 264 ust. 1 TFUE „[j]eżeli skarga jest zasadna, Trybunał [...] orzeka o nieważności danego aktu”. Na mocy wyroku stwierdzającego nieważność dany akt znika zatem ze skutkiem wstecznym z porządku prawnego. Zgodnie z orzecnictwem akt ten jest zatem uważany za nigdy nieistniejący⁷⁴. Co do jego skutków, są one co do zasady uważane za unieważnione ze skutkiem wstecznym, chyba że Trybunał wskaże zgodnie z art. 264 ust. 2 TFUE, które skutki aktu, o którego nieważności orzekł, powinny być uważane za ostateczne. W tym względzie wydaje mi się wątpliwe, że skutkami prawnymi spornego aktu są wyłącznie te skutki, które są zawarte w jego sentencji.

201. Jakkolwiek zacna nie byłaby to intencja, nie wydaje mi się, że może ona uzasadniać wykładnię przyjętą w omawianym wyroku.

204. Co się tyczy stron, Trybunał uznał, że winny one zostać „umieszczone w sytuacji

202. Po pierwsze, chociaż podzielam wniosek, zgodnie z którym zawieszenie biegu

74 — Zobacz wyroki: z dnia 31 marca 1971 r. w sprawach 22/70 Komisja przeciwko Radzie, Rec. s. 263, pkt 59, z dnia 26 kwietnia 1988 r. w sprawach połączonych 97/86, 99/86, 193/86 i 215/86 Asteris i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 2181, pkt 30; z dnia 26 kwietnia 1994 r. w sprawie C-228/92 Roquette Frères, Rec. s. I-1445, pkt 17.

73 — Punkty 152 i 153.

poprzedniej, oraz że [...] należy ponownie zbadać kwestie sporne, aby rozstrzygnąć je zgodnie z prawem [Unii]⁷⁵. Innymi słowy, strony winny znaleźć się w takim samym stanie, w jakim znajdowały się przed aktem, którego nieważność została stwierdzona. W konsekwencji na podstawie tych zasad okoliczności proceduralne następujące po wydaniu danego aktu nie powinny w żadnej mierze być brane pod uwagę. Podobnie jak nieważna czynność dochodzeniowa nie może przerwać biegu przedawnienia, skarga wniesiona na niewydaną decyzję nie może powodować zawieszenia biegu przedawnienia.

205. Umieszczenie stron w sytuacji poprzedniej, tj. po wydaniu wyroku stwierdzającego nieważność, oznacza, że należy uznać, iż znajdują się w sytuacji prawnej, w której znajdowałyby się, gdyby nieważny akt nigdy nie został wydany. Ponowne zbadanie kwestii spornych, aby rozstrzygnąć je zgodnie z prawem Unii, oznacza, że w momencie ponownego badania należy ustalić, jakie przepisy proceduralne i materialne mają zastosowanie, tak jakby sankcję należało wymierzyć po raz pierwszy. Jeżeli np. podstawa prawna, która pozwalała na nałożenie sankcji, przestała istnieć, nie będzie oczywiście możliwe ponowne podjęcie działania. Jeżeli termin do podjęcia działania upłynął, nie widzę powodów, dla czego dane działanie miałyby mimo to być nadal możliwe.

206. W sporach z zakresu konkurencji oznacza to zatem, że stwierdzenie nieważności decyzji powoduje uznanie zawieszenia biegu przedawnienia za nieistniejące *ex tunc*, oraz że Komisja winna w terminie, jaki pozostaje jej przed nastąpieniem przedawnienia, wydać nową decyzję zgodną z prawem Unii.

207. Przyjęcie przeciwnego rozwiązania napotyka ponadto przeszkodę w postaci obowiązku przestrzegania rozsądnego terminu zagwarantowanego zarówno w art. 41 ust. 1 i art. 47 ust. 2 Karty praw podstawowych, jak i w art. 6 EKPC⁷⁶.

208. Wykładnia przepisów art. 25 rozporządzenia nr 1/2003 nie może bowiem pod żadnym pretekstem pozbawiać przedsiębiorstwa prawa do bycia ściganym i osądzonym w rozsądnym terminie. Do przestrzegania tej podstawowej zasady zobowiązana jest przede wszystkim Komisja, która jest

75 — Wyżej wymieniony wyrok z dnia 31 marca 1971 r. w sprawie Komisja przeciwko Radzie, pkt 60.

76 — W celu zapoznania się z treścią tej zasady zob. pkt 267 i nast. mojej opinii wydanej w sprawie C-385/07 P *Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland* przeciwko Komisji zakończonej wyrokiem z dnia 16 lipca 2009 r., *Zb.Orz.* s. I-6155.

odpowiedzialna za administracyjny etap postępowania⁷⁷. Do jej przestrzegania zobowiązany jest również sąd Unii, który dokonuje sądowej kontroli zgodności z prawem decyzji Komisji⁷⁸.

209. Przepisy dotyczące przedawnienia oraz zasada rozsądnego terminu czynią z czasu bezwzględne kryterium przy przeprowadzaniu postępowań. Stanowią one wyraz uzasadnionej troski porządku prawnego o podporządkowanie pewnym terminom wykonywania uprawnienia do ścigania, które spoczywa na Komisji, oraz wykonywania kontroli zgodności z prawem, która należy do organów sądowych. Jak Trybunał orzekł w wyroku z dnia 21 września 2006 r. w sprawie Technische Unie przeciwko Komisji⁷⁹, należy zapobiec temu, by korzystanie z prawa do obrony zostało w sposób nieodwracalny udaremnione z uwagi na nadmierny czas trwania etapu dochodzenia, oraz by taki czas trwania mógł utrudnić przedstawienie dowodów mających zaprzeczyć istnieniu zachowań mogących prowadzić do pociągnięcia zainteresowanych przedsiębiorstw do odpowiedzialności. Z tego powodu Trybunał orzekł, że ocena źródła ewentualnego osłabienia skuteczności prawa do obrony powinna rozciągać się na całość postępowania – administra-

cyjnego i sądowego – poprzez odniesienie się do całkowitego czasu jego trwania⁸⁰.

210. Czy w ramach postępowania w sprawie naruszenia prawa konkurencji, którego karalność ulega co do zasady przedawnieniu w terminie pięciu lat, które to postępowanie jest nadal w toku 20 lat po popełnieniu naruszenia, przestrzegany jest rozsądny termin?

211. Komisja, jak i sąd Unii, powinna zatem zapewnić, by stosowanie przepisów dotyczących przedawnienia sprzyjało osądzeniu sprawców naruszeń w rozsądnym terminie i w ramach szybkiego postępowania. Jeżeli kwestie natury materialnej stoją na przeszkodzie realizacji tych celów, do Unii należy, po dokonaniu analizy, znalezienie koniecznych rozwiązań.

212. W świetle powyższych rozważań proponuję zatem, by Trybunał stwierdził, że do celów zastosowania art. 25 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 do niniejszej sprawy stwierdzenie nieważności decyzji w wyniku postępowania sądowego sprawiło, że zawieszenie biegu przedawnienia, jak i samą decyzję, należy uznać za nieistniejące ex tunc.

77 — Wyrok Sądu z dnia 22 października 1997 r. w sprawach połączonych T-213/95 i T-18/96 SCK i FNK przeciwko Komisji, Rec. s. II-1739, pkt 55, 56 i przytoczone tam orzecznictwo, w którym Sąd wskazał, że „przestrzeganie przez Komisję rozsądnego terminu przy wydawaniu decyzji kończących postępowania administracyjne w dziedzinie polityki w zakresie konkurencji stanowi [...] ogólną zasadę prawa wspólnotowego”.

78 — W odniesieniu do prawa konkurencji Trybunał wprowadził prawo do bycia osadzonym w rozsądnym terminie w ramach postępowań z zakresu konkurencji w wyroku z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahl-gebebe przeciwko Komisji, Rec. s. I-8417. Uznał on następnie w ww. wyroku w sprawie Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland przeciwko Komisji, że nieprzestrzeganie tego obowiązku może skutkować wniesieniem skargi o odszkodowanie przeciwko Wspólnocie na podstawie art. 268 TFUE i art. 340 akapit drugi TFUE.

79 — C-113/04 P, Zb.Orz. s. I-8831.

80 — Punkty 55, 56 i przytoczone tam orzecznictwo.

d) Zastosowanie do niniejszej sprawy

VI — W przedmiocie kosztów

213. Mając na uwadze powyższe rozważania, naruszenie popełnione przez Thyssen w okresie od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r. jest przedawnione od dnia 24 kwietnia 2002 r.

214. Stwierdzenie nieważności pierwotnej decyzji sprawiło, że pierwsze zawieszenie biegu przedawnienia, jak i samą decyzję, należy uznać za nieistniejące. Ostatnią czynnością przerywającą bieg przedawnienia było zatem doręczenie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów w dniu 24 kwietnia 1997 r. Zgodnie z art. 25 ust. 5 rozporządzenia nr 1/2003 po każdym przerwaniu przedawnienia biegnie ono na nowo. Wobec tego przedawnienie wynoszące pięć lat w przypadku naruszenia popełnionego przez Thyssen nastąpiło w dniu 24 kwietnia 2002 r.

215. Naruszenie popełnione przez Thyssen uległo zatem przedawnieniu.

216. Zgodnie z art. 122 akapit pierwszy regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odwołanie jest zasadne i Trybunał orzeka wyrokiem kończącym postępowanie w sprawie, rozstrzyga on także o kosztach.

217. Zgodnie z art. 69 § 2 akapit pierwszy tego regulaminu, mającym zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie art. 118 regulaminu, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę.

218. W niniejszej sprawie większość żądań Komisji nie została uwzględniona. Proponuję wobec tego, aby Trybunał obciążył Komisję jej własnymi kosztami oraz 50% kosztów poniesionych przez TKS.

219. TKS pokryje 50% swych kosztów.

VII — Wnioski

220. Mając na uwadze powyższe rozważania, proponuję, by Trybunał stwierdził:

- 1) Wyrok Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie T-24/07 ThyssenKrupp Stainless AG przeciwko Komisji zostaje uchylony.
- 2) Stwierdza się nieważność art. 2 ust. 2 decyzji Komisji 2007/486/WE z dnia 20 grudnia 2006 r. dotyczącej postępowania na mocy art. 65 [EWWiS] (sprawa COMP/F/39.234 – Dopłata do stopu – nowa decyzja), w zakresie w jakim przypisuje się w nim ThyssenKrupp Stainless AG odpowiedzialność za naruszenie, którego dopuściła się Thyssen Stahl AG w okresie od dnia 16 grudnia 1993 r. do dnia 31 grudnia 1994 r.
- 3) Naruszenie popełnione przez Thyssen Stahl AG uległo przedawnieniu.
- 4) Komisja Europejska pokrywa swe własne koszty, a także 50% kosztów poniesionych przez ThyssenKrupp Stainless AG.
- 5) ThyssenKrupp Stainless AG pokrywa 50% własnych kosztów.